

VOCEA

AUTORITĂȚILOR LOCALE

BULETINUL INFORMATIV AL CONGRESULUI AUTORITĂȚILOR LOCALE DIN MOLDOVA

nr. 1 (18), 2015

LA MULȚI (B)ANI, AUTONOMIE LOCALĂ!

**CE-ȚI DORESC EU ȚIE,
DULCE PRIMĂRIE?**

**URĂRI PENTRU APL!
(din creația primarilor)**

Aho-aho opriți aici
Și pocniți vârtos din bici
C-am ajuns cu chin cu greu
Tocmai pân la Chișinău
Am avut un an greoi

Cu reforme, cu noroi
Cu partide, Blocuri mari
Oligarhi și Păpușari
Cu nevoi, cu sărăcie,
Cu Banca de Economie,
Țigarete, Vin, Complot
Afaceri la Aeroport
Embargouri și blocaje
Daruri și cadouri multe
Pentru voturile scumpe.
Voturi pentru deputați,
Pentru cei mai candidați.
Și pe listă tot mai jos
Au fost «bunii pentru BOSS»,
Iar mai sus ca umplutură,
Au fost puși cei buni de gură.
Nu zi da, și nu zi Hopa,
Că vom merge în Europa
Cu omoruri la comandă,
Corupție și contrabandă.
Iar în anul care vine
Ne dorim toți numai bine,
Ne dorim un an bogat
Cu reforme pentru Sat
Ne dorim reforme, Frate,
Pentru APL-rile toate
Las mai bine mai puțin,
dar puternice în sine..

**CALM-ul să ne înflorească,
Primarii să ni-i unească,
Într-o FORȚĂ auzită
De BOIERI și de ELITĂ!
HĂI-HĂI!
La mulți ani!**

2013: SOLIDARITATE! 2014: CONSOLIDARE! 2015: CONTINUITATE!

În data de 1 februarie 2015, CALM va împlini cinci ani de la fondare. Cinci ani în care am fost o echipă, una din ce în ce mai numeroasă și, respectiv, una din ce în ce mai puternică. Tocmai de aceea, sfârșitul de an 2014 și începutul lui 2015 au o semnificație cel puțin dublă pentru cauza noastră comună - consolidarea autonomiei locale și dezvoltarea localităților noastre după principiile descentralizării.

Suntem la un nou început, prilejuit nu numai de faptul că am intrat în forță într-un an nou, dar și de faptul că ne așteaptă în față noi provocări. Vom avea un an în care eforturile pe care le-am depus și unele idei pentru care am pledat vor prinde contur, printre care și implementarea pe tot teritoriul țării a noului sistem de finanțare locală.

În pofida unor ezitări din partea guvernării privind aplicarea politicilor de descentralizare, legate probabil și de alegerile parlamentare, anul 2014 a fost unul al solidarității în mediul edililor locali și al consolidării imaginii CALM pe arena internă și externă. Cu siguranță, vocea APL din Republica Moldova a devenit din ce în ce mai distinctă.

Implicarea directă și intransigentă a CALM a contribuit la ameliorarea situației privind taxele locale. Asta, după ce Congresul Autorităților Locale a exercitat o presiune mediatică fără precedent și a abordat problema la cele mai diverse niveluri. După mai multe

adresări, negocieri tranșante, guvernării au decis să revină și să schimbe legea. Un rezultat plauzibil al eforturilor noastre comune s-a conturat în implementarea Legii finanțelor locale pe întreg teritoriul țării, chiar dacă suntem, practic, cu un an întârziere. Totuși, convingerea noastră e că, dacă nu țineam în vizer permanent aceste subiect sensibil, era foarte plauzibil ca nici din acest an autoritățile locale să nu beneficieze de mai multă autonomie financiară locală.

Una dintre realizările notabile ale anului a fost reprezentată de Campania de informare privind beneficiile Acordului de Asociere pentru consolidarea democrației locale, dar și de campania permanentă de lobby în favoarea Legii Finanțelor Locale, desfășurată pentru și alături de Dvs. Astfel, propunerile CALM se regăsesc în Planul de acțiuni privind implementarea Acordului de asociere, multe dintre care vizează diverse aspecte importante ale reformei APL.

În anul 2014, CALM a continuat dialogul nu numai cu instituțiile statului, dar și cu organismele europene. Astfel, expertiza organizației, care reprezintă majoritatea comunităților locale din Republica Moldova, a fost solicitată în permanență, chiar dacă nu la cota la care aspirăm. Totuși, CALM a reușit să devină un nume de referință datorită implicării Dvs.!

Ca și anul 2013, în care am înregistrat un număr record de înfrățiri și de

proiecte comune de colaborare, care au fost semnate cu reprezentanții APL din diferite țări, precum România, Lituania, Slovenia, Ucraina, Germania, Franța etc., și anul 2014 a fost un an al colaborării, dialogului social și cultural între localități.

Și anul 2015 ne va găsi, cu siguranță, tot la posturile noastre, tot în serviciul comunității. CALM vă urează un nou început reușit, o continuitate firească a eforturilor depuse și o finalitate reușită a tuturor proiectelor pe care le nutriți. **Vă urăm un sincer "La mulți ani!" și vă mulțumim că faceți parte din echipa CALM.**

Mai în glumă, mai în serios, sperăm în noul an să ÎMPĂCĂM ȘI CAPRA (spiritul nostru activ), ȘI VARZA (banii pe care-i așteptăm de atâta timp, dar care abia în acest an vor începe să ajungă în primării)!!!

Sperăm ca anul 2015, Anul Caprei de Lemn, să fie unul fructuos, iar dialogul cu autoritățile centrale să fie unul constant, responsabil de ambele părți, bazat pe principii europene și pe reguli clare de joc!!!

Cu sincer devotament și cele mai bune urări de bine,

Echipa CALM

GUVERNAREA, RESTANȚIERĂ ÎN 2015!

Peste 100 primari au participat la ședința Consiliului de Administrare a Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM). Majoritatea primarilor, președinților, vicepreședinților de raioane, consilierilor locali și-au exprimat în nenumărate rânduri opinia că, în anul 2014, Congresul Autorităților Locale a traversat un an prolific, în care s-a impus în continuare ca organizație reprezentativă a APL. Evenimentele care s-au derulat și poziția tranșantă pe care a abordat-o CALM în negocierile cu autoritățile și în dialogul cu instituțiile europene, au consolidat poziția și influența organizației atât pe plan intern, cât și pe segmentul internațional. Totuși, edilii sunt convinși că multe dintre cerințele lor nu au fost onorate de către guvernanți, care au restanțe la mai multe capitole.

Obiectivul întrunirii a fost totalizarea activității CALM în 2014, evidențierea realizărilor cheie, determinarea domeniilor prioritare de activitate pentru 2015, prezentarea și aprobarea planului strategic și de acțiuni al CALM pentru anii 2015-2019, discutarea și elaborarea de poziții comune pe marginea problemelor APL actuale și stringente, precum și discutarea și aprobarea propunerilor CALM pentru viitoarea guvernare și programul de Guvernare în domeniul descentralizării și autonomiei locale, aprobarea unei declarații comune.

Ședința Consiliului de Administrare CALM a început cu prezentarea raportului de activitate pentru 2014 al directorului executiv CALM, Viorel Furdui. Raportul a cuprins realizările CALM în 2014 pe diverse direcții de activitate: proiecte implementate, activitatea de avizare, participarea permanentă la lucrările comisiilor speciale ale Parlamentului, grupurilor de lucru ale Guvernului, activități purtate de CALM pe plan internațional, activitățile Rețelei femeilor CALM, fiind menționată în special campania de lobby pentru promovarea reformei de descentralizare. Demersurile tranșante ale CALM au fost orientate atât la nivel local, cât și internațional, în diverse structuri europene. Membrii consiliului de administrare, unanim, au aprobat raportul de activitate pentru 2014 și propunerile de activitate

pentru 2015, precum și planul strategic și de acțiuni al CALM pentru anii 2015-2019.

Un capitol separat al Adunării Anuale a Consiliului de Administrare al CALM a reprezentat discutarea și aprobarea propunerilor CALM pentru viitoarea guvernare și programul de Guvernare pentru domeniul descentralizării și autonomiei locale. Membrii CALM au declarat că Republica Moldova nu are

nicio șansă de a se dezvolta fără a înfăptui o reformă profundă la nivel local. Actualmente, în țara noastră deciziile sunt luate de un grup restrâns de persoane, după un sistem moștenit încă din perioada sovietică, iar banii sunt distribuiți primărilor pe criterii politice. În aceste condiții, satele din Republica Moldova rămân sărace, iar reformele - scrise doar pe hârtie. Lucrurile nu mai pot continua în așa mod, nu mai pot

exista motive de tergiversare a reformei descentralizării din partea guvernării. Astfel, Consiliul de Administrare al CALM a elaborat și adoptat o declarație comună în legătură cu rezultatul alegerilor parlamentare din 30.11.2014, procesul de negocieri în vederea formării coaliției de guvernare și stabilirea priorităților guvernamentale.

Tatiana Badan, președinte CALM, primar de Selemet:
„MAJORITATEA ACȚIUNILOR PREVĂZUTE DE STRATEGIA DESCENTRALIZĂRII ȘI PLANULUI DE ACȚIUNI, ADOPTATE ÎN ANUL 2012 ȘI CARE EXPIRĂ ÎN CURÂND (2015), NU AU FOST REALIZATE!”

În privința reformei în domeniul descentralizării am putea spune că este o situație confuză și "normală" pentru Republica Moldova. Adică, pe de o parte, la capitolul promisiuni și adoptarea de acte declarative noi stăm bine. Avem programul guvernamental, în care se vorbește despre descentralizare ca despre o prioritate majoră a guvernării, a fost

adoptată Strategia descentralizării și un plan de acțiuni etc. Însă, dacă privim lucrurile prin prisma acțiunilor și realizărilor concrete, observăm că toate promisiunile, programele guvernamentale, strategiile etc., în mare parte, așa și au rămas doar la nivelul declarațiilor frumoase, dar fără oarecare relevanță practică. În realitate, s-a făcut și se face foarte puțin, existând întârzieri și lacune foarte mari în ceea ce

privește implementarea documentelor respective. De exemplu, dacă veți arunca o privire asupra Strategiei descentralizării și Planului de acțiuni, adoptate în anul 2012 și care expiră în curând (2015), vom vedea că majoritatea acțiunilor prevăzute în aceste documente nu au fost realizate. Situația este similară și în ceea ce privește ultimele recomandări ale Consiliului Europei, din martie 2012. În același timp, adoptarea mai multor proiecte de acte legislative importante pentru APL și procesul de descentralizare, sunt târăgănite, denaturate sau chiar blocate la nivelul Parlamentului. În special ne referim la cele din domeniul achizițiilor publice, asigurării accesului APL la Curtea Constituțională, schimbarea destinației terenurilor, eliminarea barierei în domeniul statelor de personal și salarizării angajaților din cadrul APL, acordarea competențelor APL în combaterea și aplicarea contravențiilor administrative etc.

torităților locale în soluționarea problemelor locale, toate discuțiile privind modernizarea Republicii Moldova, lupta cu corupția, dezvoltarea economică și justiția corectă, vor rămâne o utopie! Nu poate exista economie liberă și dezvoltată sau o justiție liberă în condițiile unui stat/sistem centralizat, bazat pe verticala puterii și unde toate deciziile și resursele sunt concentrate la centru sau în mâinile câtorva persoane. Experiența de peste 20 de ani a Republicii Moldova, cu reforme pe hârtie și fără relevanță practică, dar și cea internațională, o demonstrează cu certitudine. Nu poate să se dezvolte bine o comunitate locală, o țară, în condițiile unei sistem politic, administrativ, economic și financiar extrem de centralizat și oligarhic, în care guvernării sunt rupți de comunitățile locale, iar deciziile se iau netransparent, nedemocratic și de un grup limitat de persoane.

Cadrul legal imperfect, confuz și contradictoriu, în care active-

na să-și schimbe viziunile și/sau apartenența politică. Cu alte cuvinte, în condițiile cadrului legal confuz și contradictoriu, limitărilor impuse în domeniul statelor de personal, precum și unei politizări excesive, autoritățile publice locale rămân extrem de vulnerabile și neprotejate în fața diverselor abuzuri și presiuni venite din partea unor instituții centrale, controlate și folosite de anumite forțe politice în calitate de bâte împotriva celor incomozi. Acest fapt împiedică și dăunează foarte mult capacității și eficienței activității administrației publice locale.

Cu referire la principalele probleme/lacune actuale din domeniul descentralizării, în primul rând aș menționa că, practic, întreaga clasă politică actuală, în realitate nu conștientizează și nu vede locul și importanța descentralizării în sens larg (administrativ-economic, financiar etc.) și necesității demolării verticalei puterii existente, moștenită din trecutul totalitar, în toate domeniile. Aceasta este, în opinia noastră, una din condițiile și elementul fundamental pentru modernizarea, europenizarea și dezvoltarea comunităților noastre, în particular, dar și a țării în întregime. La noi se discută în prezent foarte mult despre lupta cu corupția, despre curățenie în domeniul justiției, despre dezvoltarea economică etc, însă nu se atrage atenție la cauzele acestor flagele sociale și nu se înțelege că mediul principal de persistență a acestor probleme este reprezentat de verticala puterii și de centralizarea excesivă în toate domeniile. De aceea, suntem convinși că fără o reală descentralizare, demolare a verticalei puterii, consolidare a autonomiei locale și o creștere a rolului au-

ază administrația publică locală, reprezintă o altă problemă acută care împiedică activitatea normală a APL și generează diverse forme de presiuni asupra APL. În prezent, o sumedenie de prevederi ale actelor normative sectoriale din domeniul economic, social, educațional, patrimonial contravin legislației din domeniul administrației publice locale. Această situație persistă de ani de zile, în mare parte datorită faptului că anumite instituții ale statului responsabile de cadrul normativ și ajustarea lui la timp (Guvernul și Parlamentul), nu și-au îndeplinit funcțiile legale. Drept consecință a acestei situații și în lipsa unor capacități instituționale suficiente de a se apăra, autoritățile locale sunt supuse în permanență presiunilor de ordin administrativ, economic, financiar și judiciar din partea diverselor organe ale administrației centrale. Situație de care uzează pe deplin diverse forțe politice, care controlează într-o formă sau alta diverse organe de control ale statului - Procuratura, CNI, Curtea de Conturi, Inspekția financiară etc. În prezent, pe nimeni nu pot mira alaiurile de controale

și controlori, în mare parte inopinate, care sosesc la primării cu un singur scop - de a depista ceva, de a-i pedepsi pe edili pentru pozițiile/viziunile independente, de a-i face loiali unor sau altor forțe politice sau chiar de a-i determi-

Printre alte probleme importante din domeniul administrației publice locale putem menționa: impunerea de obligații/competențe autorităților locale fără acoperire financiară; sistemul de achiziții publice inadecvat, lipsa

GUVERNAREA, RESTANȚIERĂ ÎN 2015!

de autoritate și competențe în domeniul constatării și aplicării sancțiunilor administrative în astfel de domenii sensibile precum construcțiile ilegale, folosire abuzivă a terenurilor, gestionare deșeurilor și curățenie stradală etc. De fapt, spectrul problemelor cu care se confruntă APL a fost și rămâne a fi foarte larg și profund, vizând absolut toate domeniile de activitate ale APL și fiind necesară o atitudine serioasă și responsabilă din partea tuturor celor interesați, dar în primul rând din partea factorilor decizionali.

Alexei Busuioc, primar de Capaclia:

„MAI MULTE PROIECTE DE DECIZIE AU FOST AMÂNATE, IAR UNELE REFORME AU FOST STAGNATE!”

Guvernarea are multe rezistențe față de autoritățile locale. Cel mai mult, pe noi primarii, ne neliniștește că unele reforme au fost începute, dar nu și finalizate. Legea finanțelor publice locale trebuia să intre în vigoare încă de la 1 ianuarie 2014. Din mai multe motive neclare și nejustificate, legea a fost implementată cu un an mai târziu. Din acest motiv, mai multe proiecte de decizie au fost amânate, iar unele reforme au fost stagnate. Ne dorim de la noua guvernare ca procedurile de finanțare pentru investiții să fie simplificate, deoarece orice proiect sau acțiune pe care vrei să o implementezi este segmentată.

Viorel Furdui, director executiv CALM:

„DACĂ NU O SĂ SCHIMBĂM ATITUDINEA FAȚĂ DE GUVERNANȚI, DACĂ PRIMARI N-O SĂ-ȘI CEARĂ DREPTURILE DE LA AUTORITĂȚILE DE VÂRF, NU O SĂ AVEM SCHIMBAREA PE CARE O AȘTEPTĂM DE ATÂTA VREME!”

Autoritățile centrale au rezistențe grave față de cele locale, mai ales cu privire la strategia descentralizării. Noi am vrea foarte mult ca noua guvernare să atragă o atenție mai mare asupra administrației publice locale atunci când va elabora programul de guvernare pentru următorii 4 ani. Sunt multe acțiuni care trebuie duse până la capăt, cum ar fi strategia descentralizării cu pla-

nul ei de acțiuni care deja expiră. Nu cred că autoritățile au nevoie de timp ca să analizeze toate aspectele legate de aceste reforme, deoarece deja sunt în întârziere. Primarii au nevoie de acțiuni concrete.

Primarii nu ar trebui să caute scuze. Cred că la noi problema este în atitudine. Dacă nu o să schimbăm atitudinea față de guvernanți, dacă primarii n-o să-și ceară drepturile de la autoritățile de vârf, nu o să avem schimbarea pe care o așteptăm de atâta vreme. Noi trebuie, în sfârșit, să creăm un mediu de dialog în această țară, un mediu de comunicare între guvernarea centrală și cea locală, deoarece majoritatea problemelor pe care le avem se rezolvă doar la masa de negocieri și tratative. De multe ori, guvernării noastre iau decizii rupte de realitate, deoarece nu dialoghează cu noi. Din această cauză multe legi pe care le adoptă nu se implementează.

Anatolie Vîntu, primar de Boșcana:

„NOI, ALEȘII LOCALI NE BUCURĂM DE AUTONOMIE LOCALĂ, GESTIONĂM UN PATRIMONIU LA CARE AVEM PROPRIA COMPETENȚĂ DAR ASUPRA CĂRUIA NU DECIDEM NOI, DAR DECIDE GUVERNUL!”

Guvernarea actuală trebuie să reia în discuție problema schimbării destinației terenurilor. Există un paradox. Noi, aleșii locali constituțional ne bucurăm de autonomie locală, gestionăm un patrimoniu la care avem propria competență dar asupra căruia nu decidem noi, dar decide Guver-

nul. Este necesar ca guvernarea actuală să repună în discuție, la un nivel mult mai profund și mai rezultativ această problemă. Constituția reglementează autonomia locală și dreptul autorităților locale de a schimba destinația terenuri. Din cauza că nu ne exercităm corect acest drept avem multe investiții ratate, cum ar fi mini-parcurile industriale. Parcurile, care au fost inaugurate cu suportul autorităților centrale, ar fi trebuit să fie finanțate de autoritățile din regiune.

În anul 2011 ni s-a promis că reforma descentralizării va fi dusă până la capăt. N-a fost să fie. Dacă guvernarea nu va reveni la această problemă, evident că vor fi taxați. Este imposibil să realizezi ceva doar cu promisiuni frumoase.

Gheorghe Răileanu, primar de Cimișlia:

„AUTORITĂȚILE DE VÂRF AR TREBUI SĂ VADĂ ÎN NOI, PRIMARI, NIȘTE PRIETENI, DAR NU NIȘTE DUȘMANI!”

Ne-am convins încă o dată că autoritățile au o capacitate de administrare slabă, iar birocrăția este mult prea excesivă. Autoritățile de vârf ar trebui să vadă în noi, primarii, niște prieteni, dar nu niște dușmani. Avem nevoie de o conlucrare, de un ajutor din partea statului. Noi ne rezolvăm probleme foarte greu, deoarece, de multe ori, statul ne pune bețe în roate. Fiecare pas generează

noi dificultăți. Noi avem nevoie de câteva schimbări. Autoritățile de vârf ar trebui să se bazeze pe asociații sincere, iar partidele ar trebuie să se maturizeze, să aibă voință politică și să lupte contra corupției.

Maria Galiț, primar de Sărata Veche:

„NE DORIM SUSȚINEREA TOTALĂ A AUTORITĂȚILOR, SĂ FIM AUZIȚI, PENTRU CĂ NU SUNTEM DOUĂ STATE APARTE!”

Autoritățile publice locale au nevoie de o susținere totală, fiindcă nu poate să existe un stat

dezvoltat cu niște autorități slabe. Din punct de vedere funcțional, noi nu avem suficiente cadre în primărie care să asigure dezvoltarea localităților noastre. Nu poate autoritatea publică centrală să afirme că autoritățile locale nu sunt capabile atunci când nu ne dau niște pârghii cu care să putem să ne dezvoltăm localitățile. Avem unități de nivelul doi care sunt absolut inutile. Nu vedem niciun aport, niciun sprijin de la aceste autorități, mai bine aceste unități ar fi reduse și ne-ar da în componența, în statutul de personal al autorităților locale unități de jurist, de specialist în scrierea și implementarea proiectelor, de arhitect local, ca să putem să dezvoltăm localitățile noastre. Doar atunci vom putea spune că într-adevăr țara merge în direcția corectă. Ne dorim susținerea totală a autorităților, să fim auziți, pentru că nu suntem două state aparte. Anume din acest motiv trebuie ca autoritatea de vârf să colaboreze mai mult cu cea locală. Ne-am dori ca într-un sfârșit să fie susținută și implementată acea strategie de descentralizare, pentru că fără strategie niciodată nu vom putea merge spre un parcurs european. Nu considerăm că instituirea unui surplus de ministere va îmbunătăți situația. Ne dorim doar o funcție de vice-prim-ministru care să se ocupe de problema descentralizării la nivel de țară și care va fi pârghia direc-

tă dintre autoritățile publice locale și cele centrale.

Mihai Cheibaș, primar de Anenii Noi:
„AM VREA DE LA NOUA GUVERNARE UN PUNCT DE TANGENȚĂ, DE COMUNICARE ÎNTRE ADMINISTRAȚIA CENTRALĂ ȘI CEA LOCALĂ!”

Am vrea de la noua guvernare un punct de tangență, de comunicare între administrația centrală și cea locală, care să ne susțină, să ne înțeleagă și să cunoască problemele pe care le întâmpinăm în teritoriu și să le expună la nivel de legislativ. Ar fi bine să se instituie o comisie specială, să se formeze un nou organ executiv central, deoarece ceea ce am avut noi, 6-7 ani în urmă, Ministerul Administrației Publice Locale era o idee extraordinară de bună.

Tatiana Țurcan, primar de Vinogradovca:
„ASTĂZI AVEM NEVOIE DE DRUMURI, AVEM NEVOIE DE APĂ, CANALIZARE!”

Până acum am fost subvenționați mai mult după interese politice și unele finanțe au fost distribuite pe culoare politică. Noi am vrea ca problemele pe care le avem în sate să fie monitorizate, iar banii să se distribuie de la caz la caz pentru rezolvarea unor probleme acute. Astăzi avem nevoie de drumuri, avem nevoie de apă, canalizare și, nu în ultimul rând, de cultură și tradiții.

Ion Dolganiuc, primar de Colibași:
„VREM SĂ DEZVOLTĂM LOCALITĂȚILE NOASTRE, SĂ FIM AUZIȚI DE AUTORITĂȚILE CENTRALE PENTRU CĂ DOAR AȘA VOM PUTEA COLABORA CU ADMINISTRAȚIA DE VÂRF!”

Este nevoie de o descentralizare, dar o descentralizare fără o reformă teritorial-administrativă este imposibilă. Strategii avem destule pe hârtie, noi deja trebuie să trecem la acțiuni concrete. Vrem, într-adevăr, ca să dezvoltăm

localitățile noastre, să fim auziți de autoritățile centrale pentru că doar așa vom putea colabora cu administrația de vârf.

Roman Boțan, viceprimar, or. Orhei:
„DOAR ATUNCI SOCIETATEA SE VA TREZI, POATE ÎȘI VA DA SEAMA CĂ NU NUMAI BLOGGERII POT FACE CEVA, DAR ȘI PRIMARIII!”

Noi avem o colaborare intensă cu CALM, dar consider că poate fi fortificată. Încercăm să reacționăm la majoritatea mesajelor pe care le primim din partea asociației. Susținem întru-

totul ideile pe care le promovează CALM-ul, mai ales pe cele care vizează strategia de descentralizare și ar fi foarte bine ca reformele care urmează a fi implementate să fie analizate împreună cu membrii și reprezentanții congresului. În momentul în care societatea noastră este extrem de politizată, iar primarii sunt membri ai diferitor partide, este foarte important să existe o asociație în care aspectul politic să fie redus la zero. Asta pentru că politicul influențează foarte mult ceea ce se petrece în primăriile din localități. Ar fi foarte bine ca asociația primarilor, prin

forța pe care o reprezintă, să implementeze mai multe acțiuni prin care ar combate acest aspect. M-a impresionat mult flashmob-ul organizat de CALM, la care au participat primarii din diferite regiuni a țării. Acțiunile au scos în evidență, în primul rând, existența anumitor probleme, pe care autoritățile locale nu le pot realiza fără suportul autorităților de vârf. Îmi amintesc cum primarii, indiferent de orientare politică, s-au reunit într-o singură echipă și au luptat pentru drepturile lor. Acțiunile de acest gen într-o societate care nu reacționează la nimic sunt utile. Doar atunci societatea se va trezi, poate își va da seama că nu numai bloggerii pot face ceva, dar și primarii.

Rodica Cucereanu, primar de Crihana Veche:
„EU SUNT CONVINSĂ CĂ, ÎN MARE PARTE, ESTE MERITUL ASOCIAȚIEI CĂ DIN 2015 VOM OBȚINE AUTONOMIA FINANCIARĂ, PENTRU CARE AM LUPTAT FOARTE MULT!”

Anul 2014 a fost marcat de mai multe evenimente semnificative pentru localitatea noastră. Am reușit să asigurăm cu apă potabilă sătenii, am renovat cele mai importante instituții din localitate, dar și am asigurat

iluminarea stradală. După 20 de ani, casa de cultură și-a reluat în sfârșit activitatea. În 2014 ne-am axat și pe valorificarea unor aspecte care ne definesc ca popor și naționalitate. Am inaugurat un muzeu în localitate pe care ne propunem să-l renovăm în tim-

pul apropiat. Totodată, mai mulți specialiști din Crihana Veche au demarat o serie de săpături arheologice, în urma cărora au fost găsite obiecte valoroase, care reprezintă interes material și științific. Aceste obiecte vor fi expuse în muzeu. Sunt mândră că am reușit în acest an să institui un festival local cu tradiții de iarnă, deoarece este foarte important ca să promovăm obiceiurile noastre specifice. Acum suntem pe punctul de a demara reparația a 6 km de drum și de a iniția construcția a două stații autonome pentru apele reziduale.

Am participat la toate activitățile pe care și le-a propus CALM-ul, inclusiv și la elaborări de strategii. Este foarte importantă colaborarea dintre asociație și autoritățile locale, deoarece sub umbrela Congresului primarii capătă putere, identitate și solidaritate. Implicația CALM-ului la nivelul legislativ este semnificativă. Eu sunt convinsă că, în mare parte, este meritul asociației că din 2015 vom obține autonomia financiară, pentru care am luptat foarte mult. CALM-ul a fost cel care ne-a reunit sub acest obiectiv, ne-a făcut să fim mai uniți, iar când suntem uniți, suntem mai puternici.

Emilia Vieru, primar de Funduri Vechi:
„ÎN MARE PARTE MĂ INSTRUIESC DIN BUNELE PRACTICI ALE COLEGILOR MEI, ÎNTRUCĂȚ FACEM SCHIMB DE PROPUNERI, DISCUTĂM ASUPRA UNOR ASPECTE NORMATIVE, CEEA CE DE MULTE ORI NE FACE SĂ ÎNȚEGEM MAI UȘOR UNELE LEGI CARE VIZEAZĂ DIRECT TERITORIILE NOASTRE!”

Pentru localitatea Fundurii Vechi, anul 2014 a fost unul fructuos, deoarece am realizat o serie de acțiuni importante pentru

GUVERNAREA, RESTANȚIERĂ ÎN 2015!

sat. În primul rând am reușit să finalizăm construcția stadionului cu acoperire artificială. Este un proiect la care am lucrat intens. În același timp, ne preocupăm situația școlii și a grădiniței din localitate, de aceea au inițiat lucrările de construcție a două cazangerii. În acest an am restaurat două porțiuni de drum și am construit două poduri în localitate. Toate aceste acțiuni au fost incluse în planul strategic de dezvoltare socio-economică a satului. Ne bucurăm că în mare parte cele mai importante obiective au fost atinse. Noi nu ne limităm doar la bugetul local, dar căutăm surse extrabugetare și finanțatori externi.

Eu sunt membră activă a CALM din anul 2011. Atunci când vin la întrunirile CALM-ului mă întâlnesc cu primari din toate regiunile țării. În mare parte mă instruiesc din bunele practici ale colegilor mei, întrucât facem schimb de propuneri, discutăm asupra unor aspecte normative, ceea ce de multe ori ne face să înțelegem mai ușor unele legi care vizează direct teritoriile noastre. Prin intermediul CALM-ului am avut posibilitatea să particip la ședința Congresului Uniunii Europene care s-a desfășurat la Strasbourg, dar și la conferința NALAS, din Croația, unde am reprezentat localitatea. În Croația am participat, alături de alte țări europene, la expoziția Eficiența Energetică, unde am prezentat practicile reușite din

cuința socială pentru 72 de familii din Soroca. Este vorba de două case cu 7-8 etaje concepute în anul 1986, dar nefinalizate până în prezent. Am prelungit proiectul început în 2011 care ține de extinderea rețelei de apă și canalizare prin oraș și am asigurat trei sate din raion cu apă potabilă. Am fost decorați de IDIS "VIITORUL" cu patru mențiuni pentru succesele înscrise în acest an, ceea ce ne face să mergem mai departe. În noul an intrăm în forță, cu

cauza alegerilor parlamentare. Dar, cu toate acestea am reușit să finalizăm mai multe proiecte semnificative care vizează dezvoltarea intercomunitară. Mă bucur că am dus la bun sfârșit proiectul de salubritate a mai multor localități din Orhei. În această direcție am avut parte de sprijinul Agenției de Dezvoltare Regională. Cu regret nu am beneficiat de resursele necesare ca să finalizăm proiectul de construcție a poligonului de stocare a deșeurilor, care sunt o problemă semnificativă pentru localitatea noastră.

CALM-ul are niște realizări enorme. Pentru autoritățile locale reprezintă un schimb continuu de experiență. Asociația menține linia neutră dintre administrația centrală și cea locală. Prin intermediul congresului avem acces la consultații din partea specialiștilor calificați. Periodic suntem informați despre noile modificări legislative, ceea ce ne oferă mai multe perspective de acțiune.

Valentin Guțan,
primar de Cricova:

„INTERVENȚIA CALM A REUȘIT SĂ MIȘTE DIN LOC PROCESUL DE DESCENTRALIZARE!”

Pe parcursul anului 2014 am implementat mai multe proiecte esențiale pentru localitate. Am reușit să amenajăm și să reparăm șase străzi din localitate, să

localitate în această direcție. Este vorba de implementarea bateriilor solare, dar și de construcția cazangeriei pe bază de peleți din lemn. Atât la Strasbourg, cât și în Croația, am învățat multe lucruri utile, pe care pot să le aplic cu ușurință în localitate.

Elena Bodnarenco,
primar de Soroca:

„ÎN NOUL AN INTRĂM ÎN FORȚĂ, CU UN PROIECT CE PREVEDE ILUMINAREA STRADALĂ A ÎNTREGULUI ORAȘ!”

În acest an orașul a purtat titlul de capitala Tineretului, de aceea pot spune că a fost un an frumos, plin de evenimente constructive. În 2014 am inițiat o serie de proiecte care sunt în derulare. Una dintre cele mai semnificative acțiuni a fost realizarea planului de eficiență energetică. La moment este în construcție lo-

un proiect ce prevede iluminarea stradală a întregului oraș.

Petru Dogocher,
primar de Vatici:

„PENTRU AUTORITĂȚILE LOCALE, CALM REPREZINTĂ UN SCHIMB CONTINUU DE EXPERIENȚĂ!”

Pentru localitatea Vatici a fost un an dificil, poate și din

schimbăm sistemul de încălzire la grădiniță și să restaurăm instituția, să construim un apeduct pentru 120 de case noi. Tot în 2014 ne-a reușit să asigurăm iluminarea stradală pentru întregul oraș. Acum suntem la etapa de finalizare a sistemului de canalizare pentru 350 de case.

Sunt mândru să spun că în oraș indicele natalității este în creștere față de cel al mortalității. Mai mult decât atât, în pre-

zent avem circa 700 de familii nou formate. Cel mai mult mă bucură faptul că reușim să-i facem pe tineri să se întoarcă acasă și că aici văd o perspectivă de viitor.

CALM-ul ne induce ideea că tot timpul este loc de mai bine și că trebuie să tindem spre aceasta. Cu implicația asociației s-a reușit implementarea legii cu privire la finanțele publice locale. Intervenția CALM a reușit să miște din loc procesul de descentralizare. Chiar dacă nu întotdeauna, Guvernul sau Parlamentul au ținut cont de adresările Congresului, cel puțin am fost auziți.

Nicolae Melnic,
primar de Călărași:

„CALM ESTE O ASOCIAȚIE APOLITICĂ. ÎN MULTE SITUAȚII, AICI AM GĂSIT SPRIJIN ȘI IDEI, CARE M-AU AJUTAT SĂ TREC PESTE MAI MULTE IMPEDIMENTE!”

Orașul Călărași are stabilite deja opt parteneriate cu mai multe orașe din întreaga lume. Cea mai fructuoasă colaborare este cu orașul Ville de France, desigur din Franța. În 2015 vom sărbători 40 de ani din momentul înfrățirii localităților noastre. Acest parteneriat a pornit din necesitatea de a ex-

porta, dar și de a importa vinuri de calitate. Recent m-am întors din Franța cu un premiu special. Cu o lună în urmă am participat la Festivalul Vinului Nou, unde am încheiat un contract cu o firmă din Japonia care a contractat 80% din vinul produs în 2014. Avem relații de colaborare și cu mai multe orașe din Polonia. Cu 7 ani în urmă am inițiat mai multe proiecte în domeniul tehnic. Aceste colaborări sunt benefice din toate punctele de vedere.

Anul 2014 ne-a adus roade consistente. Am finalizat stația de epurare împreună cu Agenția de Dezvoltare Regională Centru, costul căreia se estimează la 25 de milioane de lei. Am participat la ședința Comisiei Europene în eficiență energetică la Bruxelles, de unde ne-am întors cu trei idei de proiecte, care urmează să fie implementate în timpul cel mai

apropiat. Proiectele prevăd iluminatul public a patru străzi, izolarea termică a grădiniței și construcția unei noi creșe pentru 80 de copii.

Din 2007 sunt membru CALM. Cel mai mult îmi place că este o asociație apolitică. În multe situații, aici am găsit sprijin și idei, care m-au ajutat să trec peste mai multe impedimente. Pe viitor voi apela și mai des la experții CALM, pentru că am încredere în expertiza lor.

Anastasia Hatmanu,
primar de Pogănești:

„CHIAR DACĂ SUNTEM NIȘTE LOCALITĂȚI MAI IZOLATE, NE DORIM ȘI NOI NIȘTE SERVICII CALITATIVE, ADICĂ O IMPLICARE A STATULUI FAȚĂ DE PROBLEMELE PE CARE LE AVEM!”

Anul acesta a fost un an electoral și spre marea noastră bucurie, am primit mai multe fonduri din bugetul statului. În prezent este implementat un proiect pentru o aducțiune de apă potabilă. La acest capitol colaborăm cu doi parteneri din Elveția și Austria. În 2014 am reușit să reconstruim o porțiune de drum, care prezenta un adevărat pericol pentru localitate.

Lucrurile pe care le revendică CALM-ul sunt foarte utile. Asociația ne unește și ne mobilizează. Cu implicația Congresului am participat la ședințele Ministerului Finanțelor, chiar și ale Guvernului. Aș zice că asociația este îndrumătorul care ne ghidează, ne oferă suport. Ne pare rău că nu întotdeauna vocea autorităților locale este auzită. Chiar dacă suntem niște localități mai izolate, suntem și noi cetățenii acestei țări. Participăm și noi la schimbările din societate, ne dorim și noi niște servicii calitative, adică o implicare a statului față de problemele pe care le avem.

Elena Rotaru,
primar de Clișova:

„AM IEȘIT ÎN STRADĂ, ÎN POFIDA CELOR CARE ÎNCERCAU SĂ NE CONVINĂ SĂ NU ORGANIZĂM PROTESTE. AM BĂTUT LA UȘĂ ȘI NI S-A DESCHIS. FOARTE MULT CONTEAZĂ SĂ FIM UNIȚI ȘI ASTA FACE, DE FAPT, CALM-UL. NE UNEȘTE, NE FACE SĂ FIM MAI PUTERNICI!”

Pentru Clișova, anul 2014 a fost un an crucial, deoarece localitatea s-a transformat într-un adevărat șantier, unde s-au construit două artere, s-a finalizat

proiectul de iluminare stradală, care ieri era doar un vis, o promisiune, dar nu și o realitate. Dezvoltarea localității merge cu pași rapizi.

Pentru noi, primarii, CALM-ul este asociația care ne reprezintă. De când sunt sub umbrela Congresului, mă simt de parcă aș avea niște aripi în plus, adică nu te simți înstrăinat, neputincios, neîncrezut în sine, deoarece atunci când întâmpini dificultăți, ai parte de ajutor calificat de la cei mai buni specialiști.

Cu ajutorul asociației, o echipă de 24 de copii din localitatea noastră a fost la mare. Pentru ei a fost un cadou extraordinar. Mulți copii nu văzuse marea niciodată. Au rămas cu amintiri frumoase pentru întreaga viață. Atunci când mă confrunt cu o problemă, apelez la specialiștii CALM. Atunci când am avut mai multe dificultăți legate de renovarea sistemului de apeduct și canalizare, reprezentanții Congresului mi-au oferit primul ajutor calificat.

Noi am început chiar din 2012. Am bătut alarma. Am ieșit în stradă, în pofida celor care încercau să ne convingă să nu organizăm proteste. Am bătut la ușă și ni s-a deschis. Foarte mult contează să fim uniți și asta face, de fapt, CALM-ul. Ne unește, ne face să fim mai puternici!

TEMĂ PENTRU ACASĂ PENTRU GUVERNARE

Despre realizările și reanțele Parlamentului Republicii Moldova în domeniul descentralizării, într-o discuție incisivă a primarilor cu Iurie Țap, deputat în Parlamentul Republicii Moldova! La "negocierile radiofonice", din cadrul emisiunii "Vocea administrației publice", au participat Elena Bodnarenco, primarul orașului Soroca, deputat în Parlamentul Republicii Moldova; Constantin Cojocaru, primarul orașului Edineț; Viorel Furdui, director executiv CALM.

Iurie Țap: În decursul ultimilor ani au fost înscrise mai multe realizări în domeniul administrației publice locale. În primul rând ne referim la aprobarea strategiei naționale de descentralizare, aprobată în anul 2012 și a planului de acțiuni pentru implementarea acestei strategii. Totodată au fost modificate zeci de acte legislative în conformitate cu prevederile strategiei naționale de descentralizare. Cel mai vizibil pas a fost aprobarea noului sistem al finanțelor publice locale care este implementat din acest an în toate localitățile țării. Este un sistem motivant. Pentru prima dată în istoria existenței statului nostru, finanțele publice locale au fost descentralizate, au fost scoase de sub tutela Parlamentului, Guvernului, autorităților publice de nivelul doi și au fost transmise în jurisdicția autorităților publice locale. Conform acestui sistem, comunele vor beneficia de impozite proprii. Este vorba de o cotă a impozitelor pe venit a persoanelor fizice stabilită prin lege. De acum înainte colectivitățile locale nu vor mai fi nevoite să alerge cu mâna întinsă la autoritățile de vârf. Impozitul pe venit a persoanelor fizice înseamnă un imbold pentru primari, dar și pentru consilii să contribuie la dezvoltarea infrastructurii, care ar conduce la formarea locurilor de muncă. Astfel, dublarea sau triplarea posturilor vacante într-o localitate presupune, în același timp, dublarea sau triplarea veniturilor pentru localitatea dată. Totodată, semnarea Acordului de Asociere are o legătură directă cu acțiunile pe care le-am întreprins în domeniul descentralizării. La compartimentul Administrație Publică, capitolul patru prevede măsuri concrete de reformare a acestui sistem și anume descentralizarea statului și consolidarea autonomiei locale.

Iurie Țap, deputat în Parlamentul Republicii Moldova:
"RESTANȚELE GUVERNĂRII FAȚĂ DE AUTORITĂȚILE LOCALE SUNT VIZIBILE!"

Care sunt posibilitățile autorităților publice locale de a-și rezolva singure problemele în teritoriu?

Iurie Țap: Planul de acțiuni pentru implementarea strategiei de descentralizare conține un mecanism bine pus la punct. În primul rând urmează să implementăm măsurile ce țin de proprietatea autorităților publice locale, deoarece stă la baza creării unui potențial fiscal. Extinderea bazei fiscale are și alte rezerve asupra cărora vom lucra. Restanțele guvernării față de autoritățile locale

sunt vizibile. De fapt, noi nu mai avem timp, am depășit termenele prevăzute. Guvernul a aprobat cu două luni în urmă Planul Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere care prevede anumiți termeni de referință, dintre care unii deja sunt depășiiți. Noi vom fi nevoiți să accelerăm mult, să forțăm lucrurile și să depunem un efort colosal pentru că riscăm să nu ne încadrăm în termenii prestabiliți, iar asta ar însemna că neglijăm prevederile Acordului.

Nu ne-am încadrat din anumite motive. Aici putem vorbi și de voința politică, mai ales de viziunile anumitor fracțiuni care au stagnat anumite aprobări legislative. Însă cel mai mult au întârziat Ministerele sectoriale, care trebuiau să elaboreze mai multe strategii care stau la baza creării sau modificării mai multor acte normative. În mare parte, Ministerele responsabile nu au dus până la capăt acțiunile întreprinse și nu le-au transpus în proiecte de legi care să nimerescă în Parlament. La acest capitol, de fapt, avem cel mai mult de lucru.

Se vehiculează că noul Parlament își propune ca sarcină o reforma administrativ-teritorială...

Iurie Țap: În urma mai multor întruniri și discuții dintre reprezentanții

de profil, patru orașe, au obținut statutul de municipiu, după care au apărut mai multe solicitări. Câteva propuneri nu au fost fundamentate legal, altele nu întruneau condițiile necesare. Reforma de descentralizare pe care trebuie să o realizăm în timpul cel mai apropiat, prevede și stabilirea criteriilor de selecție a municipalităților.

Elena Bodnarenco, primar de Soroca:
"EU CONSIDER CĂ NOUL PARLAMENT, ÎN COLABORARE CU COMISIA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE ȘI, NEMIJLOCIT, CU PARTICIPAREA CALM, AR TREBUI SĂ DISCUTE ASUPRA LEGII ADMINISTRATIV-TERITORIALE!"

Elena Bodnarenco, primar de Soroca: Este firesc ca autoritățile centrale, care au guvernat țara cinci ani, să încerce să își demonstreze succesele în domeniul administrației publice locale, dar trebuie să spunem că reușitele înregistrate au fost foarte modeste. Unele legi au fost modificate la insistența primarilor, care au fost uniți și consolidați. Legea care prevede organizarea administrativ-teritorială prin care 4 orașe din Moldova au primit statutul de municipiu, a fost aprobată în grabă și a fost un gest populist. În orașul Soroca în anul 2012 am aprobat a treia oară decizia consiliului orașenesc privind atribuirea statutului de municipiu. Noi am organizat mai multe acțiuni și întruniri cu oamenii care își doresc ca orașul să devină municipiu. Totuși, măsurile noastre nu au fost luate în considerație de către Parlament. În vara anului 2014, cu 3 luni înainte de alegeri, au fost organizate așa numitele audieri publice

Constantin Cojocaru,
primar de Edineț:

**„LIPSA UNUI DIALOG
CONTINUU ȘI DE DURATĂ
ÎNTE PRIMARI ȘI
AUTORITĂȚILE CENTRALE
STAGNEAZĂ MAI MULTE
ACȚIUNI ÎN DOMENIUL
DESCENTRALIZĂRII!”**

Constantin Cojocaru: Lipsa unui dialog continuu și de durată între primari și autoritățile centrale stagnează mai multe acțiuni în domeniul descentralizării. De multe ori, noi, edilii ne confruntăm cu neîncrederea autorităților de vârf. Dar deputații ar trebui să-și asume faptul că aproape

ocupe nemijlocit de problemele autorităților locale. Noi nu am realizat o reformă veritabilă. Este vorba de descentralizarea statului, aceasta este esența pentru că autoritățile publice locale sunt ca parte a puterii executive și urma ca să avem o delimitare clară, competentă dintre nivelul central și cel local ca nivelul unu - autoritățile locale să fie descentralizate, dar aceasta înseamnă ca guvernul să stabilească acele nevoi sau treburi locale. O altă condiție este să ajustăm cadrul legal completamente și foarte important de rând cu finanțele publice urma să facem același lucru cu problema proprietății, fiindcă fără proprietate o autonomie deplină nu poate fi realizată, cu atât mai mult că proprietatea stă la baza veniturilor, sau de aici vine tot suportul financiar. Am făcut ceea ce a fost posibil. Aș vrea să mai menționez că este un context nefavorabil, pentru o reformă profundă. Astăzi, într-un fel, societatea nu este pregătită pentru schimbări radicale, dar dacă ne dorim cât mai repede să avansăm trebuie să construim un mecanism

la care au participat 100 de colaboratori ai administrației de vârf din raionului Soroca și doi deputați din Parlament. La scurt timp, legea prin care orașului i-a fost atribuit statutul de municipiu a fost votată în prima lectură. Primarii orașelor care au fost vizate, dar și ai localităților care ar trebui incluse, vorbesc despre Edineț, Hânțești, Strășeni, nu au fost invitați în Parlament. O singură dată am fost consultați la Guvern. Asta înseamnă că opiniile, propunerile și sugestiile noastre nu au fost luate în considerație. Noi ne-am expus opiniile, am expediat în scris propunerile și către Cancelaria de Stat. Eu consider că noul Parlament, în colaborare cu Comisia Administrației Publice Locale și, nemijlocit, cu participarea CALM, ar trebui să discute asupra legii administrativ-teritoriale. Noi vrem să avem o lege corectă și pentru asta o să luptăm în noul Parlament.

Iurie Țap: Eu știu că nu am înregistrat succese remarcabile, dar trebuie să spunem că opt ani de zile nu s-a făcut nimic în această direcție. Cel mai important este să facem o reformă administrativ-teritorială corespunzătoare, inclusiv să revedem ceea ce ține subiect de municipalități, fie și criterii foarte clare, aprobate prin lege, și să nu fie ad-hoc. Mai mult, trebuie să creăm un sistem care să permită autorităților locale, colectivităților locale inclusiv și municipalităților să-și pună în valoare tot ce au pentru a-și promova și localitatea, și de a crea locuri de muncă.

încercat să facem reforme și, din păcate, nu am reușit să le implementăm. Reforma administrativ-teritorială trebuie încadrată în reforma finanțelor publice locale, a descentralizării financiare. Cooperarea intercomunitară ar trebui să fie pusă în practică, nu doar să figureze în discursurile și documentele autorităților centrale. Ar trebui să urmărim exemplul Slovaciei de a delega anumite competențe orașelor în prestarea serviciilor. Noi am asistat la reforme implementate peste noapte și am văzut că nu au niciun rezultat. Autoritățile locale și cele centrale ar trebui să dialogheze, dar și să mergem pas cu pas, să implementăm ceea ce s-a adoptat. Problema RM întotdeauna a fost implementarea. Nu trebuie să ne oprim acum la jumătate de cale. Ar trebui să insistăm ca descentralizarea, consolidarea autonomiei locale să devină una din prioritățile noii guvernări. De altfel, implementarea Legii finanțelor publice locale este prima etapă dintr-un proces lung și anevoios. A doua etapă prevede consolidarea bazei fiscale.

Iurie Țap: Cooperarea intercomunitară este o variantă a descentralizării. O posibilitate mai exactă. Astăzi avem sate, orașe, comune care nu corespund legii cu privire la organizarea administrativ-teritorială, adică au mai puțin de 1500 de locuitori. Acum întrebarea este: alocarea de competențe simetrice, poate să aibă loc? Desigur că nu, fiindcă nu putem să oferim aceleași competențe orașului Soroca și unui sat care are 900 de locuitori. Ei nu au nici bază fiscală, respectiv, nu au potențial economic, cadru instituțional. În cazul dat este vorba de o descentralizare asimetrică, adică să le dai competențe după capacități, după competențe. O descentralizare reală fără o reformă administrativ-teritorială nu este efectivă. Varianta optimă ar fi dacă noi ne-am pune ca scop și am merge pe reforma administrativ-teritorială către alegerile locale care se apropie.

30% de primării au mai puțin 1500 de locuitori. În anul 2016 trebuia să fie finalizată strategia de descentralizare, dar Legea descentralizării finanțelor a fost implementată abia la 1 ianuarie. Cred că această lege ar fi trebuit să fie aplicată măcar în 2014 și acum am fi fost cu un pas înainte. Noi nu încercăm să învinuim legiuitorul, noi doar constatăm o realitate care ne apasă.

Iurie Țap: Avem nevoie astăzi de o coordonare, de o consolidare a eforturilor și la sigur o să ne reușească. Am purtat mai multe discuții cu experții din cadrul programului comun de dezvoltare locală integrată care în două luni de zile trebuie să ne prezinte varianta de reformă administrativ-teritorială cu analiza funcțională. Noi am pornit pe mai multe direcții. Rugămintea mea este și la CALM și la primari ca să colaborăm mai mult. În timpul negocierilor din coaliție, am venit cu propunerea concretă ca să fie creat Ministerul Administrației Publice, care să se

funcțional care aduce un plus de valoare, pentru că cetățenii au nevoie de servicii de calitate, ori amânarea schimbărilor va tergiversa realizarea acestor servicii de calitate. De aceea, în linii mari, eu aș spune că noi nu am reușit să realizăm o reformă veritabilă, o reformă de descentralizare a statului. Și aici sunt mai multe probleme. Doar o să revin la faptul că acum este important să punem în aplicare strategia care a fost votată în 2012 și planul de acțiuni să-l realizăm. Să delimităm foarte clar competențele, să soluționăm problema proprietății, ca autoritățile locale să poată face față acelor aspecte de care sunt responsabili. Nu ne-a reușit să promovăm pachetul de legi care prevede modificarea unui șir de acte legislative, inclusiv dreptul autorităților locale de a sesiza Curtea Constituțională și dreptul de a schimba destinația terenurilor. Dreptul autorităților locale de a sesiza Curtea Constituțională ar însemna ireversibilitatea reformelor, deoarece nici Guvernul, nici Parlamentul nu va putea încălca autonomia locală. În afară de aceasta, avem mai multe obiective. Acordul de Asociere, și acesta este punctul forte care cere de la noi să realizăm reforma administrației publice, inclusiv a celei locale. Este foarte important să asigurăm un control parlamentar efectiv, ca planul de acțiuni să fie pus în aplicare. Asta ar însemna totodată și îndeplinirea Acordului de Asociere. Acordul îi va disciplina la sigur pe parlamentari, pentru că titlul patru al acordului, capitol 1 prevede reforma Administrației Publice și inclusiv a celei locale. Pe de altă parte, Agenda de Asociere are termeni foarte clari și nerespectarea acestora urmează sancțiuni din partea partenerilor de dezvoltare, de aceea aici chiar nu e de jucat. Acordul este un indicator după care partenerii de dezvoltare ne vor susține.

Viorel Furdul,
director executiv CALM:
**„AR TREBUI SĂ INSISTĂM
CA DESCENTRALIZAREA,
CONSOLIDAREA
AUTONOMIEI LOCALE
SĂ DEVINĂ UNA DIN
PRIORITĂȚILE NOII
GUVERNĂRI!”**

Viorel Furdul: Ideea principală este că au fost făcuți mai mulți pași în domeniul administrației publice locale, dar acum apar mai multe discuții care încearcă să ne focalizeze atenția pe alte aspecte, cum ar fi descentralizarea asimetrică, optimizare teritorială, etc. Este foarte important să ducem până la capăt reformele pe care le-am început. Toată istoria RM din ultimii 20 de ani ne demonstrează că noi doar am

**Ion Stratulat,
deputat în Parlamentul RM:
"TREBUIE SĂ MODIFICĂM
MULTE LEGI, TREBUIE SĂ
CREĂM UN DIALOG STABIL
ÎNTRE AUTORITĂȚILE
CENTRALE ȘI CELE LOCALE,
IAR RELAȚIILE TREBUIE
SĂ FIE MAI DIRECTE,
FĂRĂ IMPLICAȚIA UNOR
TRANSLATORI!"**

Trebuie să implementăm până la capăt reforma administrativ-teritorială. Când vorbim despre descentralizare, este nevoie să specificăm două aspecte definitorii, cel administrativ, dar și cel financiar. Trebuie să facem o descentralizare definitivă. Eu am inițiat cinci proiecte de lege care prevăd autonomia locală. În prima lectură unele legi au trecut. Din păcate, n-am izbutit să le trecem în lectura a doua, dar o să insistăm ca actualii parlamentari să adopte actele normative care vizează descentralizarea și autonomia locală. În primul rând primarii au nevoie ca terenurile din localitate să treacă în dispoziția lor. Acest pas le-ar asigura mai multă autonomie și mai multă putere financiară. Noi trebuie să educăm cunoștințele autorităților locale față de actele normative. Trebuie să le dăm posibilitatea de a se realiza. Cred că atât legea finanțelor, cât și reforma de descentralizare, vor fi duse până la capăt. Pentru aceasta trebuie să modificăm multe legi, trebuie să creăm un dialog stabil între autoritățile centrale și cele locale. Relațiile trebuie să fie mai directe, fără implicația unor traducători. Este de dorit ca dialogul dintre autorități să fie durabil și continuu. Cred că autoritatea centrală va decide instituirea unui Minister care se va preocupa nemijlocit de problemele autorităților locale. Eu am propus de nenumărate ori ca asociația CALM să fie membru deplin la negocierile sociale din Parlament sau Guvern, așa cum se practică în țările europene.

CALM

REALIZĂRI 2014

- CALM a continuat monitorizarea permanentă a cadrului legal și de politici ce vizează drepturile și interesele APL și reacționarea imediată la actele contrare intereselor APL;
- CALM a solicitat și a fost inclus în mai multe structuri consultative create la nivel central. În prezent, reprezentanții CALM sunt incluși în circa 30 de comitete, comisii și grupuri de lucru pe lângă diverse autorități publice centrale;
- Pe parcursul anului 2014 au fost elaborate circa 45 de avize, propuneri și documente de poziție pe diverse subiecte de interes pentru APL: taxe locale, achiziții publice, fondul ecologic, servicii publice, statutul alesului local și protecția lor socială, finanțe locale, tarife, educație etc.;
- Consolidare și intensificare relațiilor CALM cu Uniunea Europeană, instituțiile Uniunii Europene. Accent a fost pus atât pe promovarea politicilor, cât și pe fondurile și programele de asistență;
- Informarea și explicarea obiectivă partenerilor internaționali a realităților din Republica Moldova, importanței descentralizării și democrației locale pentru țara noastră și legătura, problemelor și legăturii cauzale între sistemul administrativ excesiv de centralizat și lipsa de progrese în implementarea reformelor, inclusiv din alte domenii vitale: justiție, corupție, economie etc.;
- Participarea la elaborarea și promovarea în comun cu partenerii CALM (asociații similare, experți...) la nivel european a unor documente/platforme/poziții în scopul creșterii interesului față de domeniul descentralizării și autonomiei locale din Moldova și țările post-sovietice;
- Promovarea programelor noi de asistență cu acces direct pentru APL din Moldova, precum și de consolidare sau perfecționare a programelor existente;
- Stabilirea parteneriatelor și relațiilor de cooperare cu asociațiile APL din alte țări. Au fost efectuate vizite în Letonia, Metz (Franța), România, Slovacia, Ucraina, Turcia, etc. În același timp Moldova a fost vizitată de către reprezentanții APL din Georgia, România, Letonia, Norvegia, Slovacia, etc. Aceste vizite s-au soldat cu relații de cooperare, parteneriate și înfrățiri dintre comunitățile din Moldova și din țările europene;
- Asigurarea resurselor pentru funcționarea CALM, luând în considerație că doar circa 15% din necesitățile CALM sunt asigurate din cotizații. Majoritatea proiectelor în care participă CALM sunt destinate asigurării activității de bază – analiza, elaborarea politicilor și promovarea drepturilor și intereselor APL;
- Aprofundarea relațiilor cu reprezentanții instituțiilor cheie pentru APL din Moldova – Guvernul Statelor Unite, Consiliul European, Comisia Europeană, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială. Pe parcursul anului au fost efectuate întrevederi cheie cu reprezentanții acestor instituții referitor la promovare și explicare politici CALM, reformei de descentralizare și esenței problemelor guvernării locale în Moldova. Se poate de spus la moment că avem deja un dialog permanent și suntem auziți de aceste organizații și de reprezentanții lor;
- Pentru prima dată a avut loc o întrunire cu un comisar european pentru problemele dezvoltării rurale și agricultură, Dacian Cioloș. În cadrul întâlnirii s-a decis implicarea CALM/APL în structurile de monitorizare și supraveghere a realizării strategiei naționale privind dezvoltarea rurală;
- A avut loc o întrevedere cu Ambasadorul UE în Moldova Mr. Pirkka Tapiola, care a fost informat despre situația în domeniul descentralizării, importanța acestui domeniu pentru Republica Moldova și principalele probleme ce afectează implementarea reformelor;
- A continuat participarea CALM în cadrul CORLEAP, unde se promovează o cît la ședințele plenare și conferințe atât și la evenimente promoționale organizate de CORLEAP;
- Cu suportul partenerilor noștri de la CEMR și Platforma, CALM a avut posibilitate să participe la mai multe discuții ce țin de promovare autonomiei locale și descentralizării în țările Parteneriatului Estic;
- În anul 2014 au fost stabilite relații directe de cooperare dintre CALM și Adunare Parlamentară a Consiliului European. La adresare CALM, privind aplicarea noului sistem de finanțe locale începând cu anul 2014, aceasta instituție a adoptat Rezoluția Nr. 1955 din 2013 "Privind onorarea angajamentelor și obligațiilor față de CoE de către Republica Moldova", unde a cerut Guvernului R. Moldova implementarea legii date din 2014. În octombrie 2014, conducerea CALM s-a întâlnit cu raportorii Adunării Parlamentare a Consiliului European pentru Republica Moldova - doamna Lise Christoffersen și domnule Piotr Wach. În cadrul acestei ședințe, s-a cerut o atenție mai mare din partea raportorilor asupra procesului de descentralizare din Moldova și s-a agreat stabilirea unor contacte permanente dintre CALM și reprezentanții Adunării Parlamentare a Consiliului European;
- CALM a înaintat în 2014 propuneri la statutul și regulamentul Congresului Autorităților Locale și Regionale a Consiliului European care se referă la:
  - a) formarea delegațiilor naționale urmează să fie efectuată numai de către asociațiile reprezentative recunoscute de Consiliul European
  - b) limitarea amestecului guvernelor centrale în formarea delegațiilor și limitarea rolului lor la obligația de a notifica despre decizia asociației
  - c) alegerea președintelui delegației cu votul majorității membrilor delegației naționale
  - d) secretariatul delegației să fie asigurat de către asociațiile administrațiilor publice locale
- Stabilirea relațiilor de cooperare cu ALDA (Asociația Agențiilor Democrației Locale) care reprezintă cel mai mare și cel mai reprezentativ conglomerat al asociațiilor APL, APL-urilor, organizațiilor societății civile și instituțiilor de cercetare din toată Europa. Menirea acestei organizații, fondată de Consiliul European, constă în consolidarea autonomiei locale și implicarea activă a cetățenilor în luarea deciziilor la nivel local.

DESCENTRALIZAREA FISCALĂ ÎN LETONIA

În perioada 20-26 octombrie 2014, 30 de membri ai Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) au participat la vizita de studiu în Letonia, la invitația Asociației Letone a Autorităților Locale și Regionale (LALRG). Scopul vizitei a fost studierea și schimbul de experiență privind descentralizarea fiscală, actualitatea căreia este enormă, cu atât mai mult că în Republica Moldova, din ianuarie 2015, a intrat în vigoare noul sistem al finanțelor publice locale.

Agenda vizitei de studiu a fost bogată în activități, evenimente și multiple întâlniri. Vizita a debutat cu o întâlnire la Asociația Letonă, unde membrii CALM s-au întâlnit cu Președintele Asociației Letone, Dl Andris Jaunsleinis, Secretarul General al acesteia, Dna Mudite Priede, membri și experți APL din Letonia. Conducerea și experții LALRG au împărtășit experiența Letoniei privind descentralizarea, reforma administrației publice și, în special, descentralizarea fiscală. Reprezentanții CALM au făcut cunoștință cu:

- Descentralizarea fiscală și dezvoltarea sa în Letonia. Efectele reformei
- Rezultatele reformei administrativ-teritoriale
- Dreptul de proprietate a administrației publice locale

- Procesul de elaborare a bugetului de stat. Sistemul de negocieri cu Guvernul

- Elaborarea bugetelor de către autoritățile locale din Letonia
- Management financiar
- Independența financiară a autorităților locale
- Egalizarea financiară a autorităților locale
- Creditarea autorităților locale

La fel, vizita a cuprins întâlniri cu membrii Parlamentului Letoniei și cu reprezentanții Comisiei parlamentare pentru buget, cu reprezentanții Ministerului Finanțelor, unde s-a discutat despre sistemul bugetar, relațiile inter-bugetare, transferurile, sistemul de finanțare a APL pentru îndeplinirea funcțiilor delegate, etc. În ca-

drul întreprinderii cu reprezentanții Ministerului Mediului și Dezvoltării Regionale s-au discutat aspectele de cooperare cu APL, precum și cele legate de supravegherea și controlul administrației publice locale. La finalul programului au fost vizitate comunele Cesis, Priekuli și Amata, unde reprezentanții CALM au avut posibilitatea de a face schimb cu primarii din aceste localități și de a face cunoștință cu activitățile cotidiene ale APL-urilor din Letonia.

Primarii din Republica Moldova au fost impresionați de componenta investițională enormă a bugetelor locale, care se datorează diverselor programe din Uniunea Europeană și grație cărora comunitățile locale din Letonia au progresat foarte mult în ultimii 7 ani, la capitolul infrastructură.

De asemenea, merită atenție faptul că autoritățile locale din Letonia beneficiază de o autonomie financiară largă. Impozitul pe venitul persoanelor fizice se colectează la locul de reședință/domiciliu al persoanei și constituie 75% din totalul sumei

colectate, indiferent de tipul comunității - rurală sau urbană. Altele 25% sunt virate într-un fond special (de solidaritate), pentru susținerea comunităților locale cu un potențial economic și financiar mai mic.

Cu referire la reforma administrativ-teritorială, reprezentanții Asociației municipalităților din Letonia ne-au sugerat să fim foarte atenți și chibzuiți. Să nu copiem reforme de acest gen, deoarece există mari diferențe de ordin geografic, social, economic și de mentalitate. În acest sens, Letonia a acumulat o experiență foarte utilă și bogată în ceea ce privește crearea de fonduri speciale investiționale în vederea stimulării cooperării și/sau amalgamării teritoriale.

Un aspect deosebit de important observat de primarii din Moldova a fost cel legat de relațiile constructive și foarte productive între Autoritățile Centrale din Letonia și Asociația municipalităților. În acest sens, există o colaborare strânsă și o implicare plină a asociației municipalităților în procesul decizional pe toate dire-

cțiile și domeniile de activitate a autorităților locale și guvernului. Niciun act sau decizie a Parlamentului, Guvernului sau unei autorități centrale nu se adoptă fără consultarea Asociației și fără implicarea reprezentanților ei în procesul de elaborare a actelor respective.

O revelație a acestei vizite de studiu a constituit vizitarea mai multor întreprinderi și instituții publice moderne și performante aflate pe teritoriul administrat de primăriile respective. Aceste întreprinderi oferă sute de locuri de muncă bine plătite (salariul mediu constituie 800 EUR) și asigură venituri considerabile la bugetele locale.

În rezultatul vizitei date de lucru au fost consolidate relațiile între CALM și Asociația Municipalităților din Letonia, au fost stabilite relații de cooperare între primarii din Moldova și cei din Letonia, au fost stabilite mai multe domenii de cooperare și preluate idei/experiențe/realizări pozitive, pe care primarii din Moldova intenționează să le aplice în comunitățile lor.

DESCENTRALIZAREA FISCALĂ ÎN LETONIA

Viorel Furdui, director executiv CALM: „LETONII AU MERS PÂNĂ LA CAPĂT ÎN PROCESUL DESCENTRALIZĂRII. LOCURILE DE MUNCĂ NU SE CREEAZĂ DESENÂND STRATEGII LA NIVEL CENTRAL SAU ȘEZÂND ÎN CABINETE LUXOASE!”

Vizita de studiu a fost efectuată în perioada 20-26 octombrie de către 27 de membri ai Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM). Scopul vizitei a fost studierea și schimbul de experiență privind descentralizarea fiscală, actualitatea căreia este enormă, cu atât mai mult că în Republica Moldova din ianuarie 2015 a intrat în vigoare noul sistem al finanțelor publice locale. În cadrul acestei vizite de studiu, primarii din localitățile Moldovei s-au întâlnit cu factorii decizionali din cadrul Parlamentului Letoniei, cu reprezentanții Ministerului Finanțelor și al Ministerului Dezvoltării Regionale și a Mediului, dar și cu primarii

mai multor localități. A fost o vizită utilă, de la care edilii au învățat mai multe lecții, concluzii pentru RM. Noi nu trebuie să copiem reformele din domeniul descentralizării și consolidării autonomiei locale din alte țări, dar trebuie să preluăm ceea ce este mai bun. Letonia ne-a demonstrat că este o țară unde există autonomie locală, iar primarii beneficiază de statutul corespunzător. Datorită faptului că guvernării au avut și au încredere în administrația autorităților publice locale mai multe proiecte impunătoare au prins contur. Astfel, localitățile din Letonia au tot potențialul necesar ca să valorifice fondurile, oportunitățile, capacitățile economice și sociale, care sunt în regiune.

Noi discutăm cu primarii din Letonia și ei ne spuneau că Statul este interesat să nu facă prognoze prea mari, deoarece trebuie să acopere deficiturile. La noi sistemul este invers. Cu privire la impozitele pe persoană, edilii letoni ne-au explicat că nu poate fi vorba de niciun fel de probleme, cum se zvonea la noi, deoarece operațiile se efectuează în baza Codului per-

sonal sau a Codului fiscal. Conform studiilor efectuate în mai multe țări, cu privire la impozitele pe venit de la persoane fizice, majoritatea comunităților rurale care se află în preajma orașelor mari au de câștigat foarte mult. Era vorba de la 300 la 700 de mii de lei care vin strict în baza unei formule în bugetul localității. Aceasta poate fi un plan urbanistic de dezvoltare, care ar asigura rezolvarea mai multor probleme. Sunt niște bani importanți. Am observat că în țările unde există autonomie locală, cum ar fi Letonia, Slovacia Polonia, acest sistem este implementat cu succes. Nouă nu ne rămâne decât să preluăm unele măsuri și să le punem în practică.

Calea pentru a ajunge la o anumită autonomie financiară a colegilor letoni a fost și lungă, și scurtă în același timp. Această țară a reușit să facă reforma necesară. Problemele comunităților locale au fost puse pe primul plan. Nu sistemul administrativ, nu autoritățile de vârf care dictează de sus în jos, dar anume comunitățile locale au devenit pilonii adevărați ai statului. Această abordare se deosebește

față de cea a unui stat autoritar unde cetățeanul este pus în serviciul statului, și nu invers. Noi am descoperit că în Letonia s-a distrus puterea verticală, centralizarea excesivă, care, de fapt, este dăunătoare și nu permite dezvoltarea. Și aceasta se manifestă inclusiv în domeniul finanțelor publice locale. Pas cu pas, lituanienii au rezolvat aceste probleme. Au acordat administrației publice locale resurse și competențe necesare. Am văzut că, practic, administrația locală în teritoriu este responsabilă de tot, dispune de toate pârghiile în domeniul financiar. Letonii au mers până la capăt în procesul descentralizării. Este un exemplu pentru Republica Moldova. Noi putem avansa. Trebuie doar să analizăm bine strategia descentralizării și să o parcurgem pas cu pas.

Nu putem spune că letonii de rând sunt implicați direct în toate procesele decizionale. În primul rând există un dialog permanent între oameni și autorități, între primari și deputați. Toate aspectele legislative mai întâi sunt discutate, analizate după care adoptate. În localitățile din Letonia cu până la 5 mii de oameni, la alegeri poate candida un grup de inițiativă din cadrul comunității care să fie responsabil de un anumit sector, domeniu de activitate. Este o practică utilă, mai ales în vederea depolitizării sistemului. De regulă, acest grup de inițiativă este constituit din membrii localității care vor să se implice în rezolvarea problemelor comunitare. Grupul de inițiativă, care există în afara formațiunilor politice, se întrunește pentru a activa în cadrul consiliului local.

Locurile de muncă nu se creează desenând strategii la nivel central sau șezând în cabinete luxoașe. Una din lecțiile învățate este că autoritățile centrale trebuie să ofere cât mai multă putere de decizie aleșilor locali, pentru că ei sunt

cei mai aproape de oameni. Acea guvernare care o să înțeleagă acest lucru, va avea doar de câștigat. Trebuie să existe un dialog între autoritățile locale și autoritățile de la centru.

Larisa Voloh, primar de Palanca, raionul Ștefan Vodă: „ESTE FOARTE IMPORTANT CA ȘI GUVERNANȚII DIN MOLDOVA SĂ NE VADĂ PE NOI, CEI DIN ADMINISTRAȚIA LOCALĂ, CA PE NIȘTE PARTENERI, NU CA PE NIȘTE SUBALTERNI, PROVINCIALI FĂRĂ CUNOȘȚINȚE!”

Eu am fost pentru prima oară în Letonia, unde am avut o experiență inedită. Am văzut acolo lucruri pe care mi le doresc mie și comunității mele, dar și tuturor satelor din Moldova. Această vizită a fost înainte de toate un schimb de experiență între primarii din Moldova, pentru că am comunicat destul de mult în timpul călătoriei. Am rămas surprinsă că foarte multe lucruri frumoase se realizează și la noi acasă. Mergem în vizitele de studiu nu pentru a ne minuna de ceea ce fac colegii noștri, dar pentru a ne încredința încă o dată că ceea ce facem noi nu este la fel de bine și de necesar. Poate din cauza că încercăm de fiecare dată să inventăm bicicleta și nu avem continuitate în ceea ce ne propunem și nu ducem lucrurile la final. Poate asta este o mare piedică și un mare obstacol în a obține și a reuși ceea ce ne dorim foarte mult. Între autoritățile publice centrale și cele locale din Letonia există un dialog continuu și de durată. Este foarte important ca și guvernării din Moldova să ne vadă pe noi, cei din administrația locală, ca pe niște parteneri, nu ca pe niște subal-

terni, provinciali fără cunoștințe. Mi-ar plăcea ca și în țara noastră, nu doar în Letonia, discuțiile de creare a bugetelor să fie deschise, de la egal la egal. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult în țara pe care am vizitat-o și ne dorim și în localitățile noastre este ca impozitul din venit să fie colectat după domiciliul contribuabilului, dar nu după locul de muncă. În acest mod, veniturile vor revine comunității din care vine contribuabilul, unde locuiește și beneficiază de servicii. Acest model ar adăuga foarte mult la bugetele localităților care se află în preajma orașelor, adică a suburbiilor pentru că o bună parte a locuitorilor activează în orașele mari.

O altă practică letonă din care ar trebui să ne inspirăm este că guvernării fac o anumită prognoză cu privire la veniturile din teritoriu. Pe baza acestor rezultate, statul garantează 100% îndeplinirea colectării acestor impozite. În cazul în care localitatea nu colectează suma necesară, atunci statul din dotațiile de stat acoperă acest deficit la buget. Dacă autoritățile locale colectează mai mult, sumele rămân în fondul municipalității. În Letonia reforma administrativ - teritorială a fost implementată de sus în jos. De fapt, a venit printr-un program național,

nu prin metoda constrângerii, sau a impunerii. Cei care aveau mai puțin de câștigat în urma acestei reforme au fost subvenționați de către stat, primind surse suplimentare la buget. S-a ținut cont neapărat de infrastructură, adică de starea drumurilor dintre satele care intră în cadrul municipalității. O atenție deosebită este acordată instituțiilor de învățământ. Primăriile lituaniene au în jur de 300 de angajați, dintre care fac parte colaboratorii școlilor, și a grădinițelor. Totuși numărul angajaților este mai mare decât la noi precum și spectrul serviciilor pe care le prestează.

Municipalitatea își rezolvă de sine stătător toate problemele și angajează acel personal de care are nevoie comunitatea. De rând cu primarul există un administrator, dar și un manager care administrează serviciile care există în regiune. Managerul este ales de președinte și consiliul local. Este un fel de viceprimar. Noi am putea prelua existența acestui director executiv, deoarece un administrator care ar putea să se ocupe de o serie de domenii ar fi binevenit. Dar în cazul acesta ar trebui să ne gândim care rămâne până la urmă funcția primarului? Ar mai avea valoare reprezentativă, executivă?

rând, de amenajare, de păstrarea curățeniei, de școli, de grădinițe. Este un exemplu prin care se demonstrează că implementarea corectă a reformelor dă roade bogate.

În localitățile din Letonia consiliul are un anumit sprijin în Parlament și pot fi direcționate fonduri sub formă de dotații. Municipiul pe care l-am vizitat, avea un buget de 8 milioane euro, dintre care 3 milioane era bugetul format din veniturile proprii, în rest celelalte sume erau veniturile atrase din fondurile europene.

De fiecare dată când revin dintr-o vizită de studiu, mă întorc doar cu emoții pozitive și cu idei mari, pe care încerc să le implementez în timpul cel mai apropiat. Pentru foarte mulți dintre locuitorii noștri, toate proiectele pe care le

centrale din Moldova ar trebui să desfășoare vizite de acest gen în țările europene. Sunt sigur că și-ar schimba atitudinea și viziunea față de primarii din satele țării. În Letonia calitatea sistemului educativ, dar și a celui medical sunt la un nivel înalt. Statul are grijă de orice detaliu. Autoritățile centrale susțin autoritățile locale. Între acestea există o conlucrare pozitivă, care dă roade frumoase. În timpul vizitei de studiu i-am cunoscut mai bine și pe primarii de la noi din țară, deoarece am interacționat mult. De la ei am aflat multe informații despre proiectele frumoase care deja prind contur în localitățile pe care le reprezintă. Poate ar trebui să organizăm deplasări prin regiunile țării, ca să facem schimb

Oleg Gaspar, primar de Ivancea, raionul Orhei:

„ESTE FOARTE IMPORTANT CĂ LITUANIENII AU MERS PE O CALE DEȘTEAPTĂ!”

Este foarte important că letonii au mers pe o cale deșteaptă. Din peste 500 de primării, acum au rămas 110, adică a avut loc o concentrare în jurul unui punct administrativ - teritorial. M-a impresionat atitudinea față de oamenii de

implementăm sunt doar niște cifre statistice. Cred că ar trebuie să atragem mai mult atenția la ceea ce-și doresc cu adevărat cetățenii, să-i facem ca să se simtă realizați acolo unde sunt, să-și găsească locul potrivit, pentru că până la urmă, noi ar trebui să fim în slujba cetățeanului și nu invers. Ar trebui ca oamenii noștri să își dorească să se implice, să vină cu idei, cu propuneri pentru că este imposibil să avem o localitate dezvoltată fără implicarea locuitorilor. Avem sate frumoase, oameni deosebiți, valori pe care ar trebui să le promovăm.

de experiență și ca să împărtășim practicile pozitive.

Tatiana Țurcanu, primar de Vinogradovca, raionul Taraclia:

„MI-AR PLĂCEA CA ȘI ÎN ȚARA NOASTRĂ RESURSELE CARE VIN DIN EUROPA SĂ NU TREACĂ PRINTR-O SUTĂ DE BUZUNARE ȘI LA NOI SĂ AJUNGĂ CEEA CE A MAI RĂMAS!”

Recunosc că nu a fost prima mea vizită în Letonia, deoarece am fost în această țară cu 2-4 ani în urmă tot prin intermediul CALM-ului. Am observat o dezvoltare progresistă în ultimii ani. M-au surprins în mod special transformările care au avut loc în domeniul economic, social, dar în special cel cultural. Este o diferență semnificativă între modul de viață din Letonia și Moldova. Noi ne confruntăm cu probleme precum apa, canalizarea, dar le ei se construiesc Art Cluburi și Muze istorice. Am observat că în localitățile rurale este o tendință de a dezvolta turismul, dar și de a promova valorile culturale. Letonii au fost deschiși să-și împărtășească experiențele cu noi și ne-au atenționat asupra greșelilor pe care am putea să le evităm. În țara pe care am

Valeriu Mustăț, primar de Săiți, raionul Căușeni:

„ÎN TIMPUL VIZITEI DE STUDIU I-AM CUNOSCUȚ MAI BINE ȘI PE PRIMARII DE LA NOI DIN ȚARĂ, DEOARECE AM INTERACȚIONAT MULT!”

Prin intermediul CALM-ului am avut posibilitatea să vizitez mai multe țări, cum ar fi Polonia, Ungaria, România. Letonia este un exemplu demn de urmat în domeniul reformelor implementate într-un timp restrâns. Dialogul deschis și continuu dintre guvernări și edili este favorizat și de lichidarea autorităților de nivelul doi. Poate și autoritățile

DESCENTRALIZAREA FISCALĂ ÎN LETONIA

vizitat-o este o comunicare foarte strânsă între autoritățile de vârf și primari. Guvernării nu adoptă nicio lege fără consultarea autorităților locale. După 20 de ani de reformare a domeniilor prioritare, Letonia are astăzi multe realizări frumoase. Eu consider că letonii se bucură de succes datorită faptului că au implementat la timp legea finanțelor locale pentru care edilii din Moldova au luptat foarte mult. Mi-ar plăcea ca și în țara noastră resursele care vin din Europa să nu treacă printr-o sută de buzunare și la noi să ajungă ceea ce a mai rămas.

Tatiana Gorgos, primar de Sărata Nouă, raionul Leova:
„ÎN LETONIA AUTORITĂȚILE CENTRALE ÎNVESTESC MULTĂ ÎNCREDERE ÎN CELE LOCALE!”

În Letonia, vocea administrației publice locale este auzită. Chiar și în Guvern autoritățile locale au un delegat. În țara noastră nu este o colaborare atât de fructuoasă între nivelul central și cel local. Nu neg că sunt niște pași, dar sunt neînsemnați. În Letonia nu am văzut ca cetățenii să meargă și să formeze cozi la primărie. Administrația publică din Letonia ajunge la cetățeni prin intermediul asistenților sociali și al personalului numeros și calificat de care dispune. Edilii din Moldova nu dispun de specialiști calificați care să răspundă cerințelor și necesităților populației. În Letonia, primăriile din sate au peste 30 de angajați, în timp ce la noi numărul acestora se rezumă la 5-6.

Letonii nu repetă greșelile altor țări, dar încearcă să se inspire din practicile reușite. Noi preluăm multe tehnici implementate în

alte regiuni, indiferent dacă dau ele rezultate sau nu.

În Letonia autoritățile centrale investesc multă încredere în cele locale. Strategia descentralizării în țara pe care am vizitat-o dă roade bogate, în timp ce la noi nu este implementată. Localitățile din Letonia au toate capacitățile de a însuși toate investițiile care vin din occident, în timp ce noi avem încă de lucrat mult în această direcție.

Investițiile din sectorul privat din Letonia contribuie semnificativ la dezvoltarea satelor și asta pentru că sunt create multe locuri de muncă pentru localnici. Mi-aș dori ca să-i pot ajuta pe cetățenii din Sărata Nouă să-și deschidă o afacere acasă și să nu fie nevoiți să plece peste hotare. Plus la toate, ar fi o contribuție esențială și la bugetul satului.

Maria Galiț, primar de Sărata Veche, raionul Fălești:
„AUTORITĂȚILE LOCALE LUCREAZĂ DIRECT CU MINISTERELE, DE ACEEA PROBLEMELE PE CARE LE AU PRIMARIII SUNT PRIORITARE PENTRU GUVERNANȚII!”

A fost o vizită productivă și o experiență inedită. Cel mai mult m-a impresionat faptul că într-o perioadă foarte scurtă, letonii au implementat reforma administrativ-teritorială. Comunele atrag investiții din exterior cu ajutorul cărora realizează multe proiecte. Localitățile sunt sprijinite și susținute de autoritățile de la centru ca să evolueze, să se dezvolte. În comparației cu letonii, noi avem mari restanțe la capitolul strategia

descentralizării. Autoritățile locale lucrează direct cu ministerele, de aceea problemele pe care le au primarii sunt prioritare pentru guvernanți.

Ar trebui și noi să atragem în localitățile noastre mai mulți antreprenori, dar și să sprijinim agenții economice care vor să-și deschidă o afacere. În comunele din Letonia este dezvoltat intens turismul regional. Mi-aș dori ca și eu să promovez anumite obiective turistice din localitatea pe care o reprezint, pentru că avem locuri și oameni frumoși. Promovarea tradiției este un scop de bază în Letonia. În acest sens se organizează multe festivaluri la care vin turiști din întreaga lume.

Tatiana Gălățeanu, primar de Giurgiulești, raionul Cahul:
„AUTORITĂȚILE LOCALE AU UN DIALOG PERMANENT ȘI DESCHIS CU CELE CENTRALE. PRIMARIII SATELOR VIN CU PROPUNERI, CU IDEI CARE SUNT DISCUTATE DIRECT CU MINISTERELE!”

Localitățile din Letonia dispun de autonomie financiară deplină. Cel mai mult m-a impresionat funcționalitatea sistemului de apă și canalizare. Este vorba de un sistem finanțat din fondurile europene, care nu înregistrează pierderi, totul este monitorizat, computerizat. Ar fi un vis de al meu ca să implementez un proiect de acest gen și la mine în localitate, deoarece problema apei potabile încă mai persistă la sudul Moldovei.

Autoritățile locale au un dialog

permanent și deschis cu cele centrale. Primarii satelor vin cu propuneri, cu idei care sunt discutate direct cu ministerele.

Am învățat mai multe lecții din această vizită. Poate cea mai importantă se rezumă la faptul că letonii sunt mai responsabili și conștienți de faptul că dezvoltarea unei comune depinde de implicarea, dar și de aportul lor. De aceea în Letonia localitățile sunt frumoase și dezvoltate. Noi, primarii am vrea să realizăm mai multe proiecte, dar de multe ori ne stopează lipsa resurselor financiare. Letonia într-un timp foarte scurt a atins un nivel de dezvoltare foarte înalt.

Gheorghe Falcă, primar de Ghindești, raionul Florești:
„REPUBLICA MOLDOVA AR TREBUI SĂ URMEZE EXEMPLUL LETONIEI ȘI SĂ SUSȚINĂ PRIMARIII, NU SĂ LE CREEZE IMPEDIMENTE!”

Pe mine m-a surprins structura și organizarea localităților. Satele sunt concepute în baza unui proiect. Construcția caselor se desfășoară în paralel cu construcția infrastructurii, a locurilor de joacă pentru copii, a parcurilor.

În Letonia orice proiect de lege care vizează autoritățile publice locale este implementat cu avizul acestora. Bani publici sunt direcționați din bugetul de stat direct către autoritățile publice locale de nivelul întâi. Republica Moldova ar trebui să urmeze exemplul Letoniei și să susțină primarii, nu să le creeze impedimente.

REFORMELE ÎN EDUCAȚIE, ROLUL ADMINISTRAȚIEI PUBLICHE LOCALE

În data de 26 noiembrie 2014, Institutul de Politici Publice (IPP) și Congresul Autorităților Locale din Moldova (CALM), în parteneriat cu Ministerul Educației, au organizat o sesiune de informare și instruire cu tematica "Reformele în educație și rolul administrației publice locale".

Cu un cuvânt de salut pentru participanți au venit doamna Tatișna Badan, președinte al Congresului Autorităților Locale din Moldova și dl Ion Grosu, viceministru al Educației. Moderatori ai sesiunii au fost: dl Anatol Gremalschi - director de programe, Institutul de Politici Publice (IPP) și Viorel Furdui - Director Executiv CALM.

În cadrul acestui eveniment, autoritățile locale au fost informate despre direcțiile de reformare, evoluțiile și rolul autorităților locale din domeniul educației conform noului Cod al Educației, care a intrat recent în vigoare. În special, agenda evenimentului a inclus următoarele subiecte:

1. Direcțiile principale și argumentele în favoarea reformei în educație și sistemul actual de repartizare a competențelor între

diferite nivele ale administrației publice în domeniul educației, prin prisma noului Cod al Educației, au fost prezentate de către dl Anatol Gremalschi (IPP);

2. Rolul, competențele și responsabilitățile APL I și APL II prevăzute de noul Cod al educației prezentat de către dl Tudor Cojocaru - șef al Direcției analiză, monitorizare și evaluare a politicilor, Ministerul Educației;

3. Subiectul Finanțării instituțiilor de învățământ în bază de performanță și necesități a fost analizat de către doamna Victoria Canatoiu - Ministerul Educației;

4. Dl Viorel Cibotaru - doctor, conferențiar universitar, directorul Institutului European de Studii Politice a abordat subiectul ce ține de comunicarea APL cu mass-media și cetățenii.

La eveniment au participat peste 60 de primari, precum și alți reprezentanți ai APL.

În cadrul sesiunii date, reprezentanții APL au fost informați despre necesitatea, obiectivele și particularitățile reformelor în domeniul educației.

APL au avut posibilitatea de a dezbate și pune mai multe întrebări factorilor decizionali și experților din domeniul educației, privind problemele apărute în urma implementării reformei. În special,

au fost menționate mai multe probleme și aspecte neclare legate de prevederile Codului nou al educației și care se referă la competențele APL, finanțarea instituțiilor preșcolare, administrarea patrimoniului instituțiilor educaționale, calitatea de fondator și rolul său în administrarea instituțiilor educaționale, relațiile între APL de nivelul I, instituțiile educaționale și alte nivele de administrație publică etc.

Una din concluziile la care au

ajuns participanții la acest eveniment a fost importanța și necesitatea unui dialog instituționalizat și permanent între CALM/APL și autoritățile centrale, în procesul de elaborare și implementare a unor astfel de reforme, în toate domeniile, inclusiv în cel educațional. Anume lipsa unui astfel de dialog și implicare corespunzătoare, precum și neluarea în considerație a opiniei APL conduce la apariția diverselor probleme și afectează implementarea corespunzătoare a reformelor.

Tatiana Țurcan, primar de Vinogradovca:

„AUTONOMIE AM CERUT, DESCENTRALIZARE AM CERUT, PUȚIN AM PRIMIT”

După ce le-au promis primarilor să le dea mai multă autonomie, autoritățile centrale au decis la finele lui 2013 să amâne aplicarea legii finanțelor publice locale, o normă despre care se discută în Moldova de mai bine de un deceniu. Acest fapt i-a scos în stradă pe aleșii locali, nemulțumiți că sunt purtați cu zăhărelul. Valentina Basiul a încercat să aflu cum s-au descurcat primarii în 2014 și ce provocări îi așteaptă în anul ce vine de la primarul comunei Vinogradovca, raionul Taraclia, Tatiana Țurcan, vicepreședintă a Congresului Autorităților Locale din Moldova.

Tatiana Țurcan: „A fost un an mai greu decât precedentii. A fost mai greu de lucrat, fiindcă autonomie am cerut, descentralizare am cerut, puțin am primit. Totul ce a fost în folosul comunităților a fost în folosul primarilor afiliați politic. Ei au avut unele facilități în ajun de parlamentare. Primarii care nu sunt afiliați politic și eu sunt în deosebi fiind independentă nu prea m-am folosit de facilități, dar făcând un bilanț al anului, nu se poate de spus că nu avem unele realizări. Am avut o foarte bună înțelegere și o deschidere din partea Ministerului Transporturilor, din cadrul căruia am beneficiat de 520 de mii de lei pentru reabilitarea unui drum local”.

Europa Liberă: Pentru un primar din zona de sud, unde există o diversitate etnică, e mai greu sau nu obții o finanțare de la centru? Cum este?

„Să vă spun drept, suntem câteva localități în raionul Taraclia, care este raion mai mult bulgar decât de alte minorități, și noi suntem satele Budăi, Musaitu, Vinogradovca, Ciurmai, Taraclia, Chirilovca, Balabanu, sate în care populația este de mai multe mi-

norități, pe prima poziție avem ucraineni, avem bulgari, avem găgăuzi, și nouă ne e mai dificil să batem la ușă la noi în raion decât la centru. Le centru mai repede putem să fim auziți decât în raion”.

Europa Liberă: Am întâlnit aceeași situație și în alte raioane. De ce se întâmplă lucrul acesta? De ce primarii sunt puși în situația de a cerși bani de la conducerea raionului?

„Cred că a venit vremea să spunem lucrurilor pe nume. Noi nu vedem îndeobște funcția principală a raioanelor. Astăzi noi nu avem nicio legătură cu raioanele. Ei s-au transformat într-o structură statistică. Fiecare secție de la raion cere niște informații, dar funcțiile consiliului raional aici se termină. Noi singuri trebuie să ieșim din situațiile în care suntem puși în fața alegătorilor. Astăzi cred că primarul este unica funcție în republică care este aleasă deliberativ de populație și este prima funcție din comunitate la care se adresează toți cetățenii. Cei din nivelul doi nu au nicio pârghie și nu sunt în folosul comunităților”.

Europa Liberă: În 2015 legea finanțelor publice locale va fi valabilă pe întreg teritoriul țării sau mai poate fi amânată?

„Fiind la finele anului, fiind cu lecțiile învățate, am adoptat bugetul primăriei și ne-am axat pe legea finanțelor locale, care trebuie să se implementeze de la 1 ianuarie. Și eu gândesc că la etapa aceasta la care suntem noi acum, administrația publică locală de nivelul întâi, cred că n-o să fie nicio schimbare la bugetul pe care l-am primit noi. Dacă chiar s-a amâna, o să fim o țară de minuni”.

Europa Liberă: Experții străini spun că o modernizare a Moldovei nu va avea loc fără ca primăriile să fie autonome. Explicați-ne vă rog de ce e important ca primăriile să-și creeze bugetele și să și le administreze, dar nu să dicteze cineva din raion vedem sau de la centru.

„O autonomie complexă se începe la formarea bugetelor. Mulți primari și eu sunt așa o primărie care în rezultatul intrării în vigoare a legii finanțelor locale

avem de pierdut, fiindcă trebuie singuri să impozităm și să ne formăm bugetul nostru, veniturile trebuie să le acumulăm noi, când mai ieri primeam ceva de la stat și era puțin mai mult. Noi am adoptat un buget foarte dificil, dar cu toată dificultatea lui eu știu că direct pe contul primăriei o să fie plasați banii de la transferurile de stat; acces la conturile primăriei n-o să aibă nimeni și cum noi ne vom descurca, cum vom prioritiza cheltuielile noastre, ca un gospo-

dar ne vom folosi de instrumentele care ne-au fost date, așa și o să trăim. Chiar dacă ceva n-o să ne ajungă, noi o să fim acei care o să fim implicați în colectarea impozitelor. Și poate avem o rezervă de impozite, care n-au fost până acum puse, sau puteam să le colectăm sau nu. Acum o să fim într-o situație ca noi singuri să ne autoadministrăm și să putem face față lucrurilor. Desigur avem o împărțire teritorial-administrativă care ar fi trebuit să fie modificată până la momentul de față. Avem primării care sunt foarte mici. Avem primării de 500 de oameni în care este un primar, este un secretar, este un contabil cu tot așa salarii cum și într-o primărie de până la 5.000 de locuitori”.

Europa Liberă: Credeți că o să dispară anumite primării în câțiva ani?

„Da, eu gândesc că, primăriile care n-o să facă față lucrurilor și cum se presupune în legea finanțelor publice locale, primii ani toți o să primească o dotare, dar pe urmă o să trebuiască să se descurce singuri. Și dacă n-o să se descurce? Viziunea mea este așa

parte. Dar în așa o administrație locală o să avem unele facilități. Astăzi, în primărie, statele de personal sunt foarte minimalizate. Astăzi n-avem în primărie un jurist, n-avem un om care s-ar ocupa cu investițiile de care avem nevoie, o planificare pe durată lungă de timp noi nu putem să facem, în limita statelor de personal”

Europa Liberă: Una dintre provocările anului viitor, dar și a următorilor ani vor fi proiectele europene și va trebui ca primarii să înceapă a scrie proiecte, chiar și cei care nu o fac astăzi. Unele primării au început să angajeze persoane care să scrie aceste proiecte. Dvs. cum vă descurcați, dacă v-ați gândit la o soluție?

„Provocarea aceasta a apărut pentru mine inițial în 2002, când am scris primul proiect, fiind director de liceu, având un dezastru în liceu de instrumente, de mobilier. Atunci am început să scriem proiecte”.

Europa Liberă: Și cum vă descurcați astăzi?

„Am lucrat și lucrăm cu FIS-M-ul și la momentul de față avem vreo 10 proiecte implementate cu FIS-M-ul, avem proiecte făcute cum ambasada Letoniei, cu ambasada Poloniei, am reabilitat de la zero o grădiniță care nu funcționa. Avem proiecte locale, proiecte de sponsorizare. Am avut un proiect recent foarte frumos făcut împreună cu comunitatea, fiindcă astăzi proiectele trebuie să se analizeze nu după investițiile pe care le-au primit, dar după implicarea cetățenilor. Am avut un proiect la care au lucrat 25 de cetățeni din comunitate. Au primit unele informații pentru a construi un colector de soare. Am construit un colector de soare la grădinița de copii, iar copiii le-am dat apă caldă să-și spele mâinile. Am primit numai materiale din cadrul proiectului și toți cetățenii care au lucrat la proiectul acela au beneficiat tot de materiale și o contribuție de 3.000 de lei și și-au instalat fiecare câte un colector acasă”.

Sursa: Europa Liberă

TOP NAȚIONAL 2014 // PRIMARUL ANULUI

Este primar de 11 ani în satul Selemet, raionul Cimișlia, aleasă de fiecare dată cu peste 80 la sută din voturile sătenilor. Anul viitor, are toate șansele să repete succesul pentru că selemețenii îi apreciază realizările, multe obținute cu greu.

Din cauza că nu este afiliată politic, Tatiana Badan recunoaște că îi este foarte complicat să atragă finanțare de la bugetul de stat. Acest „neajuns” a ambiționat-o să muncască mai cu spor pentru a atrage investiții din exterior.

În 2014, primărița din Selemet a obținut mai multe diplome de merit pentru proiectele implementate în sat.

Centrul social pentru copiii cu dizabilități și din familii vulnerabile este mândria sa. Deschis în 2013, anul acesta centrul a prins a da roade și s-a extins.

„Acest centru este unic în raion.

Datorită lui, noi nu avem copii abandonți în Selemet și am descoperit multe talente printre copiii nevoiași. Obiectivul nostru principal este asigurarea unei bune educații copiilor pentru a avea, pe viitor, consăteni cu care să ne mândrim”, ne explică Badan.

Urmărind acest obiectiv, anul acesta, în Selemet au fost schimbate geamurile și mobilierul de la Școala de muzică, a fost schimbat acoperișul Căminului cultural, amenajat scuarul Căminului cultural. Ultimul proiect a fost realizat în colaborare cu un grup de tineri voluntari din localitate.

În 2014, în Selemet a fost lansat un nou festival, unic în republică – „iProsop”.

Cele mai multe dintre aceste

proiecte au fost realizate cu bani oferiți de partenerii externi ai primăriei, din Norvegia, Slovacia, SUA și România.

Preocupată de emanciparea culturală a localității, Tatiana Badan nu a neglijat nici proiectele de infrastructură. În acest an, în Selemet a fost iluminată strada centrală, a fost construită o porțiune de apeduct pentru aprovizionarea cu apă a trei sectoare din sat care nu au avut niciodată apă la robinet, a fost reparat un segment considerabil de drum din localitate, a fost lansat un proiect pentru crearea unui serviciu de evacuare a deșeurilor.

„Avem planuri ambițioase și pentru anul viitor”, ne asigură primărița care deține concomitent și funcția de președinte al Congresului Autorităților Locale din Moldova.

„Dorm mai puțin și muncesc mai mult”, așa își explică Tatiana Badan capacitatea de a le reuși pe toate.

Sursa: ziarulnational.md.

PRIMARUL DIN REPUBLICA MOLDOVA CARE E CU UN PAS ÎNAINTEA TUTUROR!

Dacă în unele localități cetățenii nu știu nimic despre activitatea primăriei, fiecare locuitor din orașul Edineț are acces direct la ședințele primăriei, dispozițiile primarului și activitatea zilnică a administrației publice locale.

De la informații utile precum cele despre buget și taxe locale, licitații și concursuri, impozitul pe venit, taxa rutieră, servicii bancare, oportunități investiționale - până la discuții online cu primarul. Acestea sunt câteva dintre oportunitățile online la care au acces locuitorii orașului Edineț.

Acest lucru este posibil, după ce în anul 2011 a fost creată pagina web a primăriei, primariaedinet.md, dar și paginile pe site-urile de socializare, iar primarul a decis anume în acest mod să asigure transparență și accesul la informație pentru societate.

Astăzi, site-ul oficial al primăriei din Edineț înregistrează peste 15 mii de vizitatori unici pe zi, iar primarul poate discuta direct cu cetățenii, datorită rubricii „Scrie primarului”, acolo unde fiecare locuitor își poate scrie doleanțele, propunerile sau ori-

ce alte mesaje pentru primar.

„Fiind foarte activi pe internet, reușim să transmitem foarte rapid mesajul către cetățeni. Am observat și rezultate, zilnic înregistrăm peste 15 mii de vizitatori unici, asta în situația în care Edinețul are 20 de mii de cetățeni. Noi încercăm să fim foarte activi și transparenți, publicăm toate acțiunile pe care le întreprindem, toate deciziile consiliului și dispozițiile primarului, inclusiv toate acțiunile zilnice pe care le facem. Acest lucru nu înseamnă altceva decât deschidere și transparență, ceea ce

este foarte util pentru societatea noastră”, ne spune primarul de Edineț, Constantin Cojocaru.

De asemenea, pe site-ul primăriei din Edineț cetățenii pot vota și participa la procesul decizional al orașului.

„Facem diferite sondaje prin care analizăm opinia publică cu privire la mai multe probleme ce se referă la problemele orașului. La persoanele cu vârsta de după 50 de ani care nu au acces la internet ne deplasăm la domiciliu o dată pe lună, iar cetățenii își exprimă opinia, dar în altă formă”, mai precizează primarul de Edineț.

Pentru a ajunge la aceste performanțe, primarul ne spune că s-a ghidat de modelul din SUA și Marea Britanie.

Pentru implementarea cu succes a acestui proiect, primăria din Edineț a primit astăzi diplomă de excelență, în cadrul Ceremoniei Naționale de premiere a Programului Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale, organizată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, iar primarul ne spune că nu se va opri aici. Are deja mai multe idei care urmează a fi implementate.

PRIMARUL DE ZBEROAIĂ ȘI NOUA METODĂ DE MOBILIZARE

Damian Pîrlîci, primarul de Zberoaia, a găsit o nouă modalitate de a mobiliza sătenii. Este vorba de concursul „Tu dai un leu, eu dau zece”.

Asta înseamnă că cea mai activă mahală, care va reuși să adune într-un timp cât mai scurt cei mai mulți bani, se va alege cu un drum nou. Consursul a prins. Astfel, timp de trei zile, una dintre mahalale a venit cu cinci mii de lei. Primăria a mai adăugat 50 mii de lei, așa cum a promis. Inițial, ne-am gândit la o porțiune de drum, în variantă albă, de 200 de metri, dar banii pe care i-am avut la dispoziție ne-au ajuns pentru 450 de metri.

Astfel, de drumuri noi au beneficiat

două mahalale”, spune Damian Pîrlîci. Lucrările au fost efectuate într-un timp record - în patru zile, la ele participând oamenii din partea locului. „Au ieșit cu toții, care cu roaba, care cu lopețile... Așa am reușit să facem un drum nou”, povestește primarul. Nu este prima experiență de acest gen la Zberoaia. Prima a fost în 2012.

La anul va fi anunțat încă un asemenea concurs. „Este bine să mobilizezi oamenii în așa fel, căci apare concurența și fiecare mahală își dorește să fie prima”, a concluzionat Damian Pîrlîci. Potrivit lui, aproximativ 80% din drumurile din Zberoaia sînt renovate.

Sursa: expresul.com

COLABORARE PENTRU DEZVOLTARE

Primarul de Vărzărești, Ion Crușu, a revenit din București încărcat cu daruri pentru cei 60 de copii de la grădinița „Albinuța”, dar și pentru angajații primăriei. De acum încolo, micuții se vor juca, în cele trei grupe, pe covoare noi, iar la amiază vor dormi pe paturi cu perne și saltele noi și noi.

Tot din lotul de donație mai fac parte cinci calculatoare și utilaj multifuncțional pentru primărie.

Potrivit lui Ion Crușu, toate darurile vin din partea Fundației „United Europe” din România, cu care el a semnat, la început de săptămână, un Acord de colaborare. „Această donație este doar un prim pas spre stabilirea unor relații de colaborare mai strânse”, a accentuat dînsul, după care a explicat: „Prin semnarea acestui document, partenerii români s-au obligat să ne ajute în atragerea fondurilor europene, acordându-ne tot sprijinul și consultanța de care vom avea nevoie”.

Iar primăria din Vărzărești va avea nevoie de sprijin și consultanță, căci planifică să inițieze un proiect grandios, de vreo opt milioane de lei, la Șendreni. Este vorba de construirea unei grădinițe model, „așa cum nu mai există nicăieri în Moldova”, vorba primarului.

PRIMĂRIȚE GREU DE ÎNTRECUT!

Au adus în localitățile lor zeci de proiecte, prin care s-au reparat drumuri, s-au construit noi apeducte și s-au instalat colectoare solare aproape în fiecare casă. Ne referim la primărițele care nu doar promit, dar și fac lucruri mărețe. Multe dintre ele se află la al doilea sau chiar la al treilea mandat. Pentru aceasta sunt apreciate atât de localnici, cât și în cadrul ceremoniei naționale a bunelor practici ale autorităților publice locale.

Femeile-primar sunt mult mai receptive și creative decât bărbații-primari, consideră experții IDIS „Viitorul”.
FOTO Sandu Tarlev

La grădinița de copii „Înge-
rașul” din comuna Chișcăreni, rai-
onul Sângerei, au fost instalate în
2013 circa 60 de panouri solare.
Acestea captează energia solară și
o transformă în energie electrică,
capabilă să substituie 90% din ne-
cesitatea de consum a instituției
și să o asigure cu apă caldă. Noul
sistem de încălzire permite pro-
ducerea a 2.000 KW/h de energie
electrică pe lună și 500 de litri de
apă caldă zilnic.

CHIȘCĂRENIUL, MAI ECOLOGIC

Silvia Țurcanu, primarul com-
unei Chișcăreni, spune că i-a
fost destul de dificil să aducă acest
proiect în sat, dar cu ajutorul să-
tenilor a reușit să-l implementeze.
„La început, eram speriați de con-
dițiile proiectului „Energie curată
pentru copii sănătoși”, deoarece
contribuția era de 50 la 50. Iar
noi nu aveam toți banii. Cu toate
acestea, se permitea ca jumătate
din aportul nostru să fie în bază de
voluntariat. După care ne-am ci-
ocnit de faptul că este un proiect
bazat pe tehnologii noi, iar noi nu
posedăm asemenea cunoștințe.
Însă nu ne-am dat bătăuți, fiindcă
în Europa e foarte dezvoltat acest
segment. Într-un orașel din Polon-
ia, pe toate instituțiile publice și
pe case sunt instalate panouri so-
lare. M-am gândit că în Polonia e
mai puțin soare, iar în Chișcăreni
mai mult”, explică mândră Silvia
Țurcanu.

Grație proiectului, primărița
spune că localitatea are doar de

câștigat, deoarece costurile sunt
minime. „Acest proiect are bene-
ficii economice și ecologice. Chel-
tuelile sunt mult mai puține, mai
exact - doar a treia parte din cos-
turile anterioare”, spune Țurca-
nu. Primărița se laudă și cu alte
proiecte, unele dintre ele fiind un
exemplu pentru majoritatea sate-
lor din Moldova. „Noi am fost cei
care am implementat printre pri-
mii încălzirea cu biomasă în școa-
lă. Atunci, în 2005, a fost destul
de greu, dar mulți au luat exem-
plu după asta de la noi”.

Silvia Țurcanu se află la sfâr-
șitul celui de-al treilea mandat și
recunoaște că nu e ușor să fii la
cârma satului. „Această funcție
presupune o groază de responsabi-
lități. M-au ajutat mult în această
meserie facultățile de pedagogie
și economie. Dacă o să fiu aleasă
pentru a patra oară, vreau să in-
stalez panouri solare într-un parc
întreg, astfel ca familiile vulnera-
bile să aibă gratis energie electri-
că”, încheie veselă primărița.

PESTE 20 DE PROIECTE

Maria Ursachi e primar în sa-
tul Lozova din raionul Strășeni de
șapte ani. Nu are atâtea degete la
mâini câte proiecte a realizat pen-
tru comunitatea sa. Vreo 20. Îm-
brăcată în haine naționale, primă-
rița dă de înțeles că în satul său
nu doar se desfășoară unul dintre
cele mai mari festivaluri gastro-
nomice din țară - „Bostaniada” -,
dar și festivalul de muzică corală
„Ecolul codrilor”.

„În comuna Lozova activează
cel mai vechi cor din RM, care a
celebrat recent 106 ani. Cel mai
bătrân corist are 90 de ani. Am
decis să organizăm un festival de
muzică corală pentru a promova
acest gen de muzică, dar și muzi-
ca populară. La fel, am promovat
meșterii populari printr-un alt
festival - „Bostaniada”, unde le-
am explicat oamenilor că e șansa
lor să-și propage produsele și să
se facă cunoscuți pe piața moldo-
venească. În primul an erau scep-
tici, dar acum așteaptă cu nerăb-
dare anul 2015”, spune Ursachi.
Primărița are în palmares nu doar
festivaluri, dar și proiecte cu un
impact major pentru comunitate.
„În aceste două mandate am re-
alizat proiecte mai mari, mai mici,
dar mă bucur că pe toate le-am
dus la bun sfârșit. Unul dintre ele,
cu care mă mândresc foarte mult,

este redeschiderea grădiniței de
copii, care până la venirea mea nu
a funcționat nouă ani. Peste două
săptămâni deschidem două grupe
pentru încă 150 de copii. Grădinița
este reparată capital, este unită
la rețeaua de gaze, mobilată cu
ajutorul ambasadei Japoniei. Am
întâmpinat dificultăți doar atunci
când trebuia să implic și suportul
comunității”, conchide ea.

MOBILIZARE, DE LA MIC ȘI PÂNĂ LA MARE

Un alt proiect, o altă provoca-
re. Pentru reparația unei porțiuni
de drum, care era, de fapt, o râpă,

primărița a mobilizat tot satul
pentru a munci în bază de volunta-
riat. „Drumul, care a fost reparat
în totalitate, lega satul nou de sa-
tul vechi și are lungimea de 1 km.
Porțiunea de drum a ușurat de-
plasarea la centrele din localitate.
Al șaselea an se merge pe drum și
se ține bine. Am reamenajat un
alt drum, la care au lucrat sătenii
gratis. Au ieșit la muncă de la mic
și până la mare. Astfel de exemplu
tebuie să fie urmat de întreaga re-
publică, deoarece au reușit să se
mobilizeze singuri lozovenii, ceea
ce nu este ușor. Acum realizăm
un proiect de 4,5 milioane pentru
reparația altui drum”, spune mândră
primărița.

Maria Ursachi a încercat să
acopere golurile din toate sectoa-
rele comunității - infrastructură,
educație, timp liber. De aceea, a
reparat nu doar grădinița, dar și

celelalte instituții ale statului - primăria, școala. Ba mai mult, a construit și o stație de epurare. „Intenția de a construi un stadion cu covor artificial a apărut din 2010, dar am reușit să-l realizăm abia în 2013, din lipsa mijloacelor financiare. Stadionul de 800 m.p. este unul dintre cele mai mari stadioane din țară. Cu această ocazie am inaugurat și Ziua Sportivului. Astăzi, tinerii din Lozova pot juca nestingherit fotbal, dar și duce un mod sănătos de viață”, spune Ursachi.

RESTANȚE ÎN FAMILIE

Primărița zice că are și dușmani pe care ea îi numește invidioși. Spune că de multe ori a trebuit să le demonstreze că, prin această funcție, reprezintă interesele poporului și nu ale sale. Totuși, femeia recunoaște că are și restanțe, pe care le va rezolva curând. „Muncesc 24 din 24 de ore. De aceea, am acumulat mici restanțe în ceea ce privește viața de familie. Dacă în spatele unui bărbat puternic se află o femeie puternică, atunci în familia mea este invers - în spatele unei femei puternice se află un bărbat înțelept. Nu mă întrebă nici unde mă duc și nici de ce am venit așa târziu. Mama mea, la fel, mă susține moral atunci când am probleme. Pe nepoții îi văd foarte rar, iar copiii se tem că nu o să mă recunoască peste ani. Dar cred că trebuie să-mi mobilizez mai bine timpul”, explică edilul.

Cu toate acestea, Maria Ursachi crede că femeile pot conduce cu succes o primărie. „Să nu fie cu supărare pentru colegii primari bărbați, dar experiența femeilor primari demonstrează că toate au succese”.

Dacă aveți nevoie de colectoare solare la voi acasă, atunci mergeți în comuna Vinogradovca, raionul Taraclia. Locuitorii de aici vă vor arăta pas cu pas cum se confecționează un colector solar. Ei au aflat acest lucru în cadrul unui training desfășurat în luna iulie 2013. Pe parcursul a cinci zile sătenii au reușit să confecționeze cu materialele proprii primul colector solar care l-au instalat la grădinița din satul Ciurmai, comuna Vinogradovca.

„Trainingul a avut drept scop informarea populației cu privire la disponibilitatea și eficacitatea utilizării resurselor solare. Pe lângă aceasta, alte 20 de colectoare solare au ajuns în casele locuitorilor din cele patru sate ale comunei. Pentru confecționarea lor, gospodarii au primit câte 200 de euro de la donatori, iar restul au fost din sursele proprii”, explică Tatiana Țurcanu, primărița comunei Vino-

gradovca, care se află la al doilea mandat.

Unul dintre proiectele de succes ale primăriței este reconstrucția grădiniței din satul Ciurmai. La 1 iunie 2009, de la doi ani de conducere, instituția și-a deschis ușile pentru pici. „Copiii din Ciurmai plecau la grădinița din satul vecin și pentru mulți dintre ei nu era loc. Sincer, deschiderea a fost cu ghinion, deoarece nu am anunțat Centrul de Medicină Preventivă și mai trebuia de reparat sistemul de canalizare, dar nu puteam să le spun copiilor să nu vină la grădiniță. Pentru asta am fost sancționată, dar am riscat pentru că micuții nu mai puteau să stea acasă”, explică primărița.

FEMEILE-PRIMAR, MAI RECEPTIVE

Edilul comunei Vinogradovca își dorește ca tot satul să beneficieze de colectoare solare. Speră că acesta va fi un proiect de viitor: „Am lucrat anul acesta la alcătuirea unui proiect mare pentru aprovizionarea cu apă și construcția sistemului de canalizare a comunei. În proiect este inclusă și o stație de epurare și alta de pompare. Femeile-primar sunt mai receptive și dau dovadă de responsabilitate. Și sunt gata să facă muncă de voluntariat cât este nevoie numai să înregistreze succese”, încheie Tatiana Țurcanu.

Liubomir Chiriac, director IDIS „Viitorul” menționează că avem multe femei primari în RM care realizează lucruri frumoase și

sunt foarte buni manageri. „Spre deosebire de bărbați, părerea mea, ele au mai multă imaginație și inițiativă în ceea ce fac. Au o

abordare creativă. Consider că toți primarii, indiferent de gen, trebuie să aibă o dragoste aparte față de comunitatea pe care o conduce, să reziste în fața problemelor și să știe să comunice cu oamenii. Din păcate, mai avem în țară primari care nu-și onorează meseria. De aceea, nu trebuie ca unii dintre ei să mizeze pe transferurile care vin de la partid, fiindcă le taie din inițiativă și nu mai vor să găsească soluții”.

În cadrul Ceremoniei Naționale de Premiere a bunelor practici ale APL, care se află la cea de-a VI-a ediție, au fost premiați primarii cei mai activi și cei mai inovatori. Scopul evenimentului este de a aduce la cunoștința societății că în RM sunt primari responsabili care au adus schimbări majore în localitățile lor. Proiectul a fost

implementat de IDIS „Viitorul” cu suportul financiar al Consiliului European. În Republica Moldova activează 164 de femei în funcția de primar din totalul de 897 de edili. Raionul Cahul este pe primul loc după numărul de femei care dețin funcția de primar - 11 primărițe. În top urmează raioanele Orhei, Fălești și Florești, cu câte opt primărițe. În raioanele Căușeni, Cimișlia, Drochia, Edineț, Hâncești și Strășeni sunt câte șapte femei primari. În coada listei este Glodeniul, cu doar o primăriță în tot raionul.

Sursa: adevarul.ro

SECRETARUL, PERSOANĂ-CHEIE

Congresul Autorităților Locale din Moldova a găzduit mai multe ateliere de lucru cu genericul proiectului: „Problemele și necesitățile actuale ale secretarilor consiliilor locale în procesul de creare a rețelei profesionale a secretarilor”. Proiectul dat a înțrunit secretarii consiliilor locale din toate raioanele republicii în cadrul a 5 ateliere. Scopul atelierelor date este de a consolida capacitățile secretarilor consiliilor locale prin identificarea problemelor și soluțiilor a secretarilor consiliilor, încurajarea lor de a crea platforme de discuții formale și neformale în rândul colegilor și transfer de bune practici, precum și crearea rețelei secretarilor în cadrul CALM.

Atelierele au fost deschise de Nadejda Darie, secretarul – coordonator al Rețelei Femeilor din cadrul CALM care a relatat participanților bunele practici ale Rețelei Femeilor din cadrul CALM descriind formarea, modul de funcționare, proiectele realizate în cadrul rețelei. De asemenea, D-ei a vorbit despre istoria formării și evoluției CALM, precum și despre oportunitățile membrilor CALM.

La lucrările atelierelor a fost prezent și DI Viorel Furdul, Director Executiv CALM, care, în alocuțiunea sa, a vorbit despre locul și importanța secretarilor consiliilor locale în cadrul administrației publice locale, precum și despre faptul că crearea rețelelor profesionale din cadrul APL este unul din obiectivele importante ale CALM. Crearea unei asemenea rețele de acordă posibilități mai largi de comunicare între diferite categorii de funcționari/specialiști care activează în domeniul APL, precum și ar favoriza un schimb de experiență.

Doamna Elena Spînu, reprezentantul UN Women a menționat importanța consolidării funcționarilor publici din cadrul APL în rețele profesionale și colaborarea fructuoasă între CALM și UN Women pe parcursul ultimilor ani.

În cadrul discuțiilor, secretarii consiliilor locale au identificat, prezentat problemele actuale de ordin instituțional, legal, funcțional și profesional. Ulterior, folosind metoda participativă și lucrul în grup, cei prezenți au identificat și prezentat soluțiile în viziunea lor la problemele respective, au adre-

sat întrebări și au făcut schimb de păreri asupra subiectelor abordate.

În data de 5 noiembrie 2014, la Bălți, a avut loc un alt atelier de lucru organizat de Congresul Autorităților Locale din Moldova, în colaborare cu Programul Comun Dezvoltare Locală Integrată al Guvernului Republicii Moldova, PNUD și UN Women, cu suportul financiar al Guvernului Suediei.

La atelier au participat circa 30 de secretari ai Consiliilor locale din municipiu Bălți și raioanele Soroca, Glodeni, Florești, Fălești, Șîngerei. Atelierul a fost deschis de D-na Nadejda Darie, secretarul Rețelei Femeilor CALM și D-l Ion Beschieru, expert-coordonator CALM, care în alocuțiunea lor au menționat despre locul și importanța deosebit de mare a secretarilor consiliilor locale în cadrul administrației publice locale. S-a accentuat și faptul că crearea rețelelor profesionale din cadrul APL este unul din obiectivele importante al CALM care are drept scop acordarea posibilităților mai largi diferitor categorii de funcționari/specialiști care activează în domeniul APL de a comunica, face schimb de experiență și dezvolta capacitățile sale.

În cadrul atelierului de lucru, participanții au fost informați despre CALM și Rețeaua Femeilor CALM, formarea ei, modul de funcționare, bunele practici și proiectele realizate. Ulterior, în cadrul sesiunilor următoare moderate de către expertul CALM Octavii Ivanov, secretarii consiliilor locale au identificat, prezentat și discutat în

mod participativ problemele actuale de ordin instituțional, legal, funcțional și profesional. Iar în final, folosind lucrul în grup și metoda participativă, participanții au identificat și prezentat soluțiile în viziunea lor la problemele respective.

La finalul atelierului participanții au recunoscut și susținut necesitatea creării rețelei secretarilor consiliilor locale în cadrul CALM. Atelierul dat a fost apreciat de participanți ca unul binevenit, util și necesar. Practica unor astfel de activități cu secretarii consiliilor locale, dar și cu alte categorii de funcționari din APL, urmând să continue sistematic.

Totodată, în conformitate cu obiectivele sale statutare, CALM va continua crearea unor rețele profesionale ale specialiștilor din cadrul APL, astfel contribuind la o comunicare mai bună și schimb de experiență între diverse categorii de specialiști din APL, precum și la creșterea gradului lor de profesionalism.

În data de 11 noiembrie 2014, în incinta primăriei orașului Edineț, s-a desfășurat un alt atelier de lucru cu genericul “Problemele și necesitățile actuale ale secretarilor consiliilor locale în procesul de creare a rețelei profesionale a secretarilor din cadrul CALM” or-

ganizat de Congresul Autorităților Locale din Moldova.

La atelier au participat circa 30 de secretari ai Consiliilor locale din raioanele : Edineț, Dondușeni, Briceni, Ocnîța, Rîșcani, și Drochia.

Chiar din primele momente, secretarii au fost interesați de tematica propusă, mai ales că au fost invitați atât secretari cu un stagiul de peste 20-30 de ani, cât și secre-

tari care doar au pășit în primul an de activitate, ceea ce a făcut posibil ca pe parcursul desfășurării atelierului de lucru să facă schimb de experiență, să se informeze despre metodele folosite de colegi. Ei au urmărit cu multă atenție prezentarea făcută de D-na Nadejda Darie, secretarul Rețelei Femeilor CALM privitor la domeniile de activitate ale CALM și ale Rețelei Femeilor CALM.

EXPERIENȚA REGIONALĂ ÎN ABORDAREA CONFLICTELOR INTERETNICE DISCUTATĂ ÎN SLOVACIA

În perioada 24-30 noiembrie, în Bratislava, Slovacia, a avut loc seminarul internațional: "Cum să creăm o societate incluzivă în comunitate pentru a elimina conflictul interetnic la nivel local", organizat de Asociația Orașelor și Comunelor din Slovacia, la care au participat reprezentanți ai autorităților locale și ai asociațiilor APL din Moldova, Georgia, Croația, Albania, Ungaria și Slovacia, inclusiv reprezentanții Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) - Irina Luncașu și Alexandru Osadci, precum și organizațiile non-guvernamentale relevante care se ocupă cu probleme de coexistență dintre minoritatea etnică și majoritatea, precum și cu medierea conflictelor dintre acestea.

Seminarul a fost axat pe problema conflictelor comunitare apărute în comunitățile în care conviețuiesc mai multe etnii și instrumentele necesare pentru a le rezolva, mai ales prin prisma

abordării noi de soluționare a conflictelor din comunitate, și anume - medierea. Aceasta este proiectată pentru angajații profesionali ai autorităților locale din comunitate și pentru lucrătorii sociali din teren, pentru reprezentanți ai organizațiilor non-guvernamentale la nivel local, nivel regional și național, pentru instituțiile publice și profesioniști care sunt

angajați să lucreze cu minoritatea etnică pentru a rezolva conflictele din comunitate dintre minoritate și majoritate.

Participanții la seminar au avut posibilitatea de a face cunoștință cu noi tendințe și tehnici de mediere, precum și cu informații despre realizările din acest domeniu de la experții profesioniști din Europa. În cadrul acestui seminar

internațional un capitol separat a fost dedicat proiectelor europene la care țările participante la seminar sunt eligibile și respectiv s-a discutat despre posibilele propuneri de proiecte comune cu care ar putea aplica. Astfel au fost prezentate programele precum: Oamenii în dificultate, Parteneri pentru schimbări democratice, Fondul Visegrad, Anul European pentru

dezvoltare, Erasmus+, Tinerii în acțiune, etc.

Seminarul a oferit posibilitatea creării unei platforme de comunicare și colaborare în domeniul soluționării problemelor locale dintre țările participante Moldova, Georgia, Croația, Albania, Ungaria și Slovacia, în cadrul proiectelor comune, ce vor fi elaborate urmare a acestui for.

EXPERIENȚA CIPRULUI ÎN PROCESUL DE ADERARE LA UE

În perioada 16-21 noiembrie, 14 reprezentanți ai autorităților locale, inclusiv coordonatorul de proiecte din cadrul Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM), Irina Luncașu și reprezentanți ai societății civile de pe ambele maluri ale Nistrului s-au familiarizat cu practicile de realizare în comun a proiectelor sociale și de infrastructură a celor două comunități din Cipru, greco-cipriote și turco-cipriote. «Învățând unii de la alții vom atinge un nivel mai bun de trai», a fost de părerea participanților la vizita de studiu organizată de Programul UE-PNUD «Susținerea Măsurilor de Promovare a Încrederii».

Agenda vizitei de studiu a abundat în întreprinderi cu reprezentanții ambelor comunități din Cipru, greco-cipriote și turco-cipriote ce au implementat proiecte comune. Astfel, participanții la vizita de studiu au avut întreprinderi cu reprezentanții Comitetului tehnic pentru cooperare bi-comunală în domeniul patrimoniului cultural, în domeniul infrastructurii și al proiectelor de dezvoltare locală, precum și cu reprezentanții PNUD și ai Comisiei Europene ce susțin aceste proiecte. Aceste întreprinderi au avut loc în Casa cooperării situată în zona de buffer a Nicosiei controlată de militarii Națiunilor Unite. La fel, au fost vizitate obiectele de infrastructură construite în cadrul proiectelor bi-comunale, precum stația de tratare a apelor reziduale a Nicosiei, situată în partea de Nord, dar care deservește întreaga Nicosie împreună cu

suburbiile, centrul social Kioneli/Gonyeli, Centrul media pentru ambele comunități, localitatea Kontea și Famagusta.

Deosebit de utilă pentru CALM a fost vizitarea Uniunii Municipalităților din Cipru (UMC) și întreprinderea cu secretarul General al UMC, DI Yiannis Antoniadis. În cadrul schimbului privind starea de lucruri, problemele și realizările administrației locale din Cipru și Moldova, am aflat că deja de 40 de ani de la ocuparea teritoriilor nordice, în partea aflată sub controlul oficial al Ciprului, sunt aleși primari pentru localitățile din Nord. Acești primari sunt aleși la alegerile locale de către cetățenii comunității grecești ce au fost nevoiți să-și părăsească locuințele din nordul țării atunci când țara

a fost divizată. Astfel, acești primari, care de facto nu se află și nu gestionează localitatea pentru care au fost aleși ca primari, se ocupă de soluționarea problemelor cetățenilor refugiați din această localitate.

Este de menționat faptul că din 1974, atunci când Turcia a ocupat nordul Ciprului, locuit predominant de turci-ciprioți și i-au alungat pe greci-ciprioți, țara a fost divizată de zona de buffer controlată de ONU, în partea nordică - așa-numita Republica Turcă a Ciprului de Nord recunoscută doar de Turcia, și restul insulei au rămas sub controlul Republicii Cipru. La fel, a fost divizată în două părți și capitala Ciprului, orașul Nicosia. Timp de 30 de ani de la divizare, locuitorii ambelor părți nu au avut

posibilitatea să se viziteze reciproc și chiar să comunice. Abia în 2004 au început cu încetul să se deschidă granițele. Unica posibilitate de comunicare era prin forțele ONU. Utilizând această posibilitate, în 1982, primarii de pe ambele părți a capitalei Nicosia au hotărât să se întâlnească și să convină că pentru prestarea eficientă a serviciilor publice precum aprovizionarea cu apă și canalizare, evacuarea deșeurilor, etc. sunt necesare eforturi comune, indiferent de situația politică și opunerea guvernului central. Acești primari, care au intrat în istoria Ciprului ca inițiatori și promotori ai proiectelor bi-comunale, au convenit asupra planului general de dezvoltare a Nicosiei din care ulterior a reieșit implementarea comună a unui șir de obiecte de infrastructură precum stația de tratare a apelor reziduale, a proiectelor de menire istorico-culturală și a proiectelor de dezvoltare locală.

Experiența Ciprului este foarte actuală pentru Republica Moldova în contextul Asocierii la Uniunea Europeană și ulterioara aderare la UE. Ciprul a devenit membru al Uniunii Europene în pofida faptului că o parte a țării nu este controlată de guvernul oficial, astfel legislația UE este aplicată doar pe partea oficială a Ciprului, iar pe teritoriul ocupat este impus moratoriu pe un termen nedeterminat asupra aplicării legislației UE. Este un precedent, care face posibil ca Republica Moldova să poată deveni membru al UE, neavând soluționat conflictul din Transnistria.

CALM, ÎNTÂLNIRE LA NIVEL EUROPEAN!

Consiliul Europei va spori atenția față de situația în domeniul descentralizării și democrației locale din Republica Moldova! Pe data de 5 noiembrie 2014 reprezentanții Congresului Autorităților Locale din Moldova, în frunte cu doamna Tatiana Badan, Președinte CALM, a avut o întâlnire cu raportorii pentru Moldova ai Adunării Parlamentare a Consiliului Europei - doamna Lise Christoffersen și domnul Piotr Wach. *Întrevedere a avut loc la solicitarea CALM adresată către Consiliul Europei și Adunării Parlamentare în legătura cu Recomandările Adunării Parlamentare și Rezoluția Nr. 1955 din 2013 "Onorând angajamentele și obligațiunile Republicii Moldova".*

În mod special, în rezoluția și recomandările respective, a fost menționată necesitatea implementării reformei finanțelor publice locale, începând cu anul 2014 (articolul 10 al Rezoluției). *În legătura cu amânarea implementării acestei Legi până în anul 2015, reprezentanții Adunării Parlamentare sunt îngrijorați și au solicitat opinia CALM și explicarea situației create, precum și a motivelor amânării implementării acestei Legi esențiale pentru Republica Moldova.*

Reprezentanții CALM au informat raportorii referitor la situația actuală privind implementarea primei etape a reformei finanțelor publice locale și importanța ei deosebită pentru întregul proces de descentralizare, care în lipsa unui nou sistem de finanțe locale, rămâne practic blocat. Dovadă în acest sens este gradul extrem de mic de implementare a Strategiei

Naționale de Descentralizare și a planului său de acțiuni.

Un subiect important pus în discuție a constituit perspectivele Moldovei, administrației publice în Moldova, precum și ale reformei administrației publice locale în contextul semnării Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană și apropierea politicilor, practicilor și realităților din Moldova de cele europene. În acest sens, *reprezentanții CALM au atras atenția raportorilor asupra importanței deosebite a descentralizării și consolidării autonomiei/democrației locale, precum și necesității abordării ei permanente în raport cu autoritățile centrale din Republica Moldova în contextul implementării cu succes a reformelor respective. În mod special, s-a menționat că în condițiile unui sistem extrem de centralizat, politizat și bazat pe o verticală a puterii în toate domeniile, nu poate fi vorba despre progrese reale în domeniul democrației, consolidării statului de drept, luptei cu corupția, justiției, reforma instituțiilor de drept, economie etc., fără un proces veritabil și eficient de descentralizare și*

consolidare a democrației locale.

În acest context, CALM a solicitat din partea raportorilor o atenție sporită și distinctă domeniului descentralizării și democrației locale, precum și acțiunilor concrete întreprinse de către autorități în procesul de realizare a angajamentelor/actelor sale pe plan național și internațional. Solicitarea CALM a fost acceptată cu înțelegere și fără rezerve, iar părțile au convenit să continue monitorizarea situației în acest domeniu și să poarte un dialog sistematic pe viitor. De asemenea, CALM a fost inclus în lista organizațiilor de referință și cu care se vor întâlni raportorii în cadrul vizitelor de monitorizare.

Conducerea CALM aduce sincere mulțumiri conducerii Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, precum și în special raportorilor, dnei Lise Christoffersen și dlui Piotr Wach, pentru deschidere și reacția promptă de care au dat dovadă în legătură cu apelul CALM, precum și pentru atenția și înțelegerea acordată problemelor democrației locale și descentralizării, în contextul evaluării respectării angajamentelor Republicii Moldova în fața Consiliului Europei!

CALM + ALDA = COLABORARE

La 14 noiembrie 2014 în incinta Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) a avut loc întrevederea reprezentanților CALM cu Secretarul General al Asociației Europene pentru Democrație Locală (ALDA), Dna Antonella Valmorbidă. În cadrul întrevederii au fost discutate aspectele legate de funcționarea sistemului administrației publice locale în Republica Moldova, starea de lucruri privind evoluția reformei descentralizării, sistemul finanțelor publice locale, precum și oportunitățile de colaborare dintre CALM și ALDA.

Asociația Agențiilor pentru Democrație Locală este o organizație non-guvernamentală care își focusează activitatea pe promovarea bunei guvernări și implicarea cetățenilor la nivel local. ALDA, în special, se

din peste 30 de țări și își are sediul principal în Strasbourg, Franța.

Organizația fost înființată în 1999, la inițiativa Congresului Autorităților Locale și Regionale al Consiliului Europei, pentru

concentrează pe activități care facilitează cooperarea dintre autoritățile locale și societatea civilă.

ALDA este o organizație formată din mai mult de 150 de membri (inclusiv autorități locale, asociații ale autorităților locale și organizațiilor non-guvernamentale), provenind

a coordona și sprijini rețeaua Agențiilor pentru Democrație Locală, care a fost fondată la începutul anilor 1990. ALDA este organizația umbrelă a agențiilor pentru democrație locală care sunt auto-sustenabile, ONG-uri înregistrate la nivel local care acționează ca promotori ai bunei guvernări și autonomiei locale.

AU DEMONSTRAT CĂ SE POATE!

PRIETENIE // Săptămâna aceasta s-au împlinit exact cinci ani de când comuna Budești din R. Moldova și comuna Cumpăna din județul Constanța, România, au semnat Acordul de înfrățire.

O vacanță gratuită pe malul Mării Negre și mai multe excursii în România, de asta au beneficiat anul trecut peste o mie de tineri din 22 de localități din R. Moldova. Această oportunitate a fost posibilă datorită Acordului de înfrățire și colaborării dintre primăria comunei Budești, municipiul Chișinău, și comuna Cumpăna, județul Constanța. În același timp, delegația comunei parternera a avut posibilitatea să cunoască patrimoniul național-cultural și să viziteze mai multe localități din R. Moldova. Pentru acest parteneriat, dar și pentru succesele remarcabile, cele două administrații publice locale au primit diplome de excelență, în cadrul Ceremoniei Naționale de premiere a Programului Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale, organizate săptămâna aceasta de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiativa Sociale (IDIS) „Viitorul”.

PRIMARI CARE VORBESC ACEEAȘI LIMBĂ

Cele două primărițe, Nina Costiuc și Mariana Găju, s-au cunoscut în 2009 în cadrul unei întrevederi la Strasbourg, iar datorită faptului că vorbesc aceeași limbă, între cei doi primari de pe ambele maluri ale Prutului s-a format nu doar o relație de muncă, dar și una de prietenie, care continuă și astăzi. „La Consiliul

Europei de la Strasbourg am cunoscut-o pe doamna primar Nina Costiuc. Vorbind aceeași limbă, limba română, este firesc să te apropie de omul cu suflet și de omul care îți vorbește așa cum îți este drag. Acolo am pus bazele unei prietenii, nu între doi primari, dar între doi oameni, două femei, care nu vorbeau altceva decât despre localitățile pe care le reprezintă, despre oamenii din acele localități. Acordul de înfrățire avea în prim-plan copiii și tinerii. De acolo a fost semănată sămânța și a fost aprobat proiectul prin care copiii din R. Moldova să vină la mare, iar ai noștri să cunoască comuna

Budești”, ne-a spus Mariana Găju, primarul comunei Cumpăna, județul Constanța.

PROIECTE PENTRU CETĂȚENI

De la începutul colaborării, primarul de Budești și primarul de Cumpăna au pus un accent sporit pe cetățeni și dezvoltarea tinerilor. Cu o populație de peste 14 mii de cetățeni, comuna Cumpăna, situată la o distanță de 5 km de Constanța, este un exemplu demn de urmat pentru comuna Budești, unde locuiesc aproximativ cinci mii de locuitori. „Este o continuitate, datorită oamenilor care m-au ales pe parcursul a cinci mandate și a dragostei mele față de localitate. Am depus efort și muncă în educație și dezvoltarea tinerilor, pentru a avea o societate sănătoasă. Practica noastră a luat amploare, iar pe parcursul a cinci ani s-a pus baza unei prietenii durabile între mai multe localități. Aceste proiecte sunt în special pentru generația tânără. Sunt ferm convinsă că noi, femeile primar, trebuie să ne susținem și să promovăm practicile noastre de succes”, ne-a spus primarul de Budești, Nina Costiuc. De asemenea, doamna primar de Budești a precizat că rezultatele acestor proiecte se vor vedea pe parcursul anilor. „S-a investit nemijlocit în relațiile interpersonale, între oameni, pentru ca ceea ce clădim să fie durabil și să rezulte o societate sănătoasă”, a mai adăugat oficialul.

SCHIMB DE EXPERIENȚĂ ȘI BUNE PRACTICI

Parteneriatul și bunele practici realizate de primăriile celor două comune s-au extins și au fost preluate de mai multe localități din R. Moldova, care au încheiat acorduri de înfrățire cu primăria comunei Cumpăna. Printre ele se numără orașul Strășeni, satele Sărata Veche din Fălești și Puhăceni din Anenii Noi. Costul total al proiectului constituie aproximativ 1 milion de lei românești și 160 de mii de lei moldovenești. „În perioada 2012-2013, mai mulți copii din R. Moldova au ajuns pe malul Mării Negre și au beneficiat de o vacanță de o săptămână. Proiectele sunt și cele care se referă la infrastructură, transfrontaliere, alimentare cu apă, lucrări de canalizare, asfaltări de drumuri, necesare localităților din mediul rural, atât în România, cât și în R. Moldova. În același timp, nu vom uita niciodată că pe primul loc trebuie pusă resursa umană, oamenii sunt cei mai importanți. Aceste proiecte sunt de termen lung și vor fi realizate în timp”, ne-a mai spus primarul din Cumpăna.

Comuna Budești mai are contracte de înfrățire și cu alte localități: din 23 august 2003 cu Kaufungen, Germania; din 14 aprilie 2007 cu Bertinoro, Italia; și din 4 februarie 2011 cu localitatea Comănești din România.

PRACTICILE BUNE SĂ SE-ADUNE!

Cele mai bune practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova au fost premiate la 12 decembrie curent în cadrul unei ceremonii naționale. La eveniment au fost prezenți reprezentanți ai Consiliului European, ai Guvernului Republicii Moldova, donatori și reprezentanți ai autorităților locale.

„Prin intermediul Programului Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale am încercat să scoatem în evidență cele mai inovatoare idei și cele mai bune practici, astfel încât să ne bucurăm de ceea ce au realizat autoritățile locale la nivel comunitar. Mulțumesc acelor primari care au dat dovadă de imaginație, de efort și au reușit la nivel local să facă imposibilul, să depășească bariere, să găsească soluții și să modernizeze comunitățile pe care le reprezintă”, a menționat directorul executiv al IDIS „Viitorul”, Liubomir Chiriac în deschiderea ceremoniei.

La rândul lor, reprezentanții Consiliului European au punctat importanța dezvoltării locale în calea integrării europene a Republicii Moldova. „Suntem aici pentru a susține Programul Bunelor Practici și a contribui la consolidarea capacității autorităților publice locale din Moldova. Este un scop ambițios, dar nu unul imposibil. Bunele practici din Moldova pot fi diseminate și în Europa, iar lecțiile învățate au valoare oriunde. Doar astfel putem crea solidaritate, ceea ce reprezintă cea mai importantă realizare a programului”, a declarat Alfonso Zardi, Șeful Departamentului Instituției Democratice și Guvernare, Direcția Generală pentru Democrație din cadrul Consiliului European.

Printre autoritățile câștigătoare se numără primăria comunei Larga din raionul Briceni care a decis ca ședințele publice să fie transmise online pe pagina web a instituției <http://larga.md>. Practica asigură accesul liber la informație pentru toate categoriile de persoane atât din localitate, cât și din afara ei, mai ales pentru cetățenii care nu pot fi prezenți direct la dezbaterile care au loc în cadrul APL. „Consilierii locali nu trebuie să aibă ce ascunde de populație și orice lipsă de informație generează minciuni. Pentru anul viitor planificăm să desfășurăm și dezbateri publice prin Skype”, a declarat primarul comunei, Radu Urechean. Și festivalul etno-gastronomic „Bostaniada 2013”, desfășurat în comuna Lozova, raionul

Strășeni, este un alt proiect de succes premiat cu locul I la Secțiunea Dezvoltarea Economică Locală. Festivalul a adunat în anul 2013 peste 10 000 de vizitatori, iar aproape 100 de gospodari și-au sporit bugetul familiei prin vânzarea bucatelor pregătite, a produselor agricole și cele meșteșugărești. „Festivalul a reprezentat o mini piață de desfacere a producției din localitate, iar gospodarii au reușit să câștige banii care i-au meritat după un an de muncă”, a precizat Maria Ursachi, primarul comunei Lozova.

În cadrul Ceremoniei Naționale de Premiere a Programului Bunelor Practici au fost oferite 21 de mențiuni, 14 certificate de participare, 4 premii de gradul III, 4 de gradul II, 6 premii de gradul I și patru premii speciale pentru cele mai bune practici elaborate de administrațiile publice locale din țară, care au fost implementate în perioada 2012-2013. Astfel, la secțiunea Buna guvernare premiul I a fost obținut de **comuna Larga, raionul Briceni** pentru proiectul Administrație transparentă – cetățeni informați; **comuna Lozova din raionul Strășeni** a obținut premiul I la secțiunea Dezvoltarea Economică Locală pentru festivalul Bostaniada 2013; câștigătorii premiului I la secțiunea Eficiență ener-

getică au fost **comuna Chișcăreni (primar Silvia Țurcanu), raionul Sângerei** pentru instalarea panourilor solare la grădinița de copii „Îngerașul” și **comuna Vinogradova din raionul Taraclia (primar Tatiana Țurcanu)** pentru implementarea proiectului „Aprinde soarele – trăiește confortabil”. Premiul I la secțiunea Servicii publice locale a fost obținut de **orașul Orhei (primar Vitalie Colun)** pentru construcția stației de epurare și **satul Selemet, raionul Cimișlia (primar Tatiana Badan)** pentru deschiderea

Centrului social pentru copiii cu dizabilități și din familiile vulnerabile din localitate.

În acest an premiile speciale au mers spre **comuna Budești (primar Nina Costiuc), orașul Edineț (primar Constantin Cojocaru), satul Băhrinești, Florești (primar Feodosia Bunescu) și comuna Zaim din raionul Căușeni (primar Ion Veste).**

O premieră pentru Ceremonia Programului Bunelor Practici a fost decernarea unui localități din afara Republicii Moldova și anume comu-

nei Cumpăna din județul Constanța, România, care, alături de comuna Budești, a realizat un parteneriat transfrontalier de succes. Prin intermediul parteneriatului, peste 1 000 de persoane, dintre care circa 800 de copii și tineri din 22 de localități rurale din țară s-au odihnit gratuit în România în vara anilor 2012 și 2013. „Copiii și tinerii sunt cei mai buni ambasadori ai localităților noastre și de aceea am gândit acest proiect de cunoaștere a țărilor surori, de cunoaștere a oamenilor. Am reușit astfel să aducem speranța și bucuria în inima acestor copii”, a menționat Mariana Gâju, primarul comunei Cumpăna.

Pentru ediția curentă a Programului Bunelor Practici au fost depuse 56 de practici din 41 de localități ale țării, inclusiv dintr-un raion din regiunea transnistreană. Amenajarea teritoriului, modernizarea instituțiilor publice și asigurarea cetățenilor cu servicii publice mai bune sunt câteva dintre prioritățile autorităților publice locale participante în ediția curentă a Programului. Totodată, autoritățile din Republica Moldova continuă să consolideze relația de cooperare cu societatea civilă prin proiecte de transparență decizională, evaluarea funcționarilor publici și parteneriate comunitare durabile. În ceea ce privește repartizarea practicilor pe regiuni, zona de Centru continuă să fie cea mai activă. Astfel, din Centru au fost depuse 31 de practici, din Nord 15, iar din Sud 9 practici pozitive.

În perioada 2005 - 2014, peste 350 de comunități din Republica Moldova și-au împărtășit bunele practici care au fost publicate în patru antologii, iar 71 practici de succes au devenit subiectul a cinci filme documentare distribuite în rândul reprezentanților autorităților publice din toată țara.

Programul Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale din Moldova a fost lansat în anul 2005 de către Consiliul European în cooperare cu Guvernul Republicii Moldova, asociațiile de primari, proiectul USAID „Reforma Autorităților Publice Locale” și implementat de către IDIS „Viitorul”, având scopul de a identifica, valorifica și disemina bunele practici printre autoritățile publice locale din Republica Moldova, contribuind astfel la eficientizarea guvernării locale.

La Mulți Ani, CALM!
La Mulți Ani, APL!

**LA MULȚI, MOLDOVA
ADEVĂRATĂ
ȘI REALĂ!**

**UN AN NOU CU MAI MULȚĂ
AUTONOMIE LOCALĂ!!!**